

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2023

Gabriela Kühnová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
Institut mezinárodních studií

Gabriela Kühnová

**Proměna vztahů Československa a Chile za vlády Augusta
Pinocheta**

Bakalářská práce

Praha 2023

Autor práce: **Gabriela Kühnová**

Vedoucí práce: **Mgr. Lukáš Perutka, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2024**

Bibliografický záznam

KÜHNOVÁ, Gabriela. *Proměna vztahů Československa a Chile za vlády Augusta Pinocheta*, Praha, 2023. 43 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Lukáš Perutka, Ph.D.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se bude zabývat vývojem a hodnocením mezinárodních vztahů Československa s Chile za studené války. Důraz bude kladen na proměnu vztahů po vojenském převratu v roce 1973. Výzkumnou metodou byla zvolena analýza obsahu a zpracována na základě materiálů získaných v archivu Ministerstva zahraničních věcí. Na základě detailního přezkoumání shromážděných dat práce předloží vývoj vztahu těchto dvou zemí, jejichž diplomatické styky byly krátce po vojenském převratu v Chile přerušeny a následně potvrdí nebo vyvrátí, zda byly vztahy přerušeny v plné míře.

Abstract

This bachelor's thesis will deal with the development and evaluation of international relations between Czechoslovakia and Chile during the Cold War. Emphasis will be placed on the transformation of relations after the military coup in 1973. Content analysis was chosen as the research method and processed on the basis of materials obtained in the archives of the Ministry of Foreign Affairs. Based on a detailed review of the collected data, the work will present the development of the relationship between these two countries, whose diplomatic relations were interrupted shortly after the military coup in Chile, and then confirm or deny whether the relations were interrupted in full.

Název práce v angličtině

The transformation of relations between Czechoslovakia and Chile during the reign of Augusto Pinochet.

Klíčová slova

mezinárodní vztahy, diplomatické vztahy, Latinská Amerika, diktátorské režimy, Československo, Chile, ministerstvo zahraničních věcí

Keywords

international relations, diplomatic relations, Latin America, dictatorial regimes, Czechoslovakia, Chile, Ministry of Foreign Affairs

Rozsah práce: 90 832 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 13.12.2023

Gabriela Kühnová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Mgr. Lukáši Perutkovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady a především trpělivost.

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
Jméno: Gabriela Kühnová
E-mail: 98921477@fsv.cuni.cz
Semestr a školní rok zahájení práce: Letní semestr 2022
Semestr a školní rok ukončení práce: Zimní semestr 2024
Vedoucí bakalářského semináře: doc. PhDr. Jiří Vykoukal, CSc.
Vedoucí práce (povinné): PhDr. Mgr. Lukáš Perutka, Ph.D.
Název práce: Proměna vztahů Československa a Chile za vlády Augusta Pinocheta
Základní charakteristika tématu (10 řádek): Autoritářské režimy v Jižní Americe mají dlouhou historii. Jednou z nejvýraznějších postav těchto režimů je právě generál Augusto Pinochet, který byl chilským prezidentem v letech 1973–1990. Pinochet se stal kontroverzní postavou v historii Latinské Ameriky nejen tím, jak se dostal k moci, ale i rozporuplnou ekonomickou a sociální situací, která s jeho nástupem přišla, či neobvykle klidným předáním moci v roce 1990, které je pro autoritářskou hlavu státu velice nestandardní. O stáním převratu v roce 1973 média informovala celý svět. To bylo trnem v oku Východnímu bloku, který tak ztratil důležitou pozici. Odmítnutí nového režimu podporovala i antichilská propaganda šířená Východním blokem. To se týkalo samozřejmě i Československa, které bylo součástí komunistického celku. Práce analyzuje, jak se změnil vztahy s Chile a jeho vnímání ze strany Československa po chilském státním převratu a propagandě zemí Východního bloku k Chile po roce 1973.
Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek): Žádné úpravy nebyly provedeny
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu): Abstakt Úvod 1. Čs. – chilské vztahy v kontextu studené války a chilská cesta k socialismu 2. Čs. – chilské vztahy za Salvadora Allendeho 3. Čs. – chilské vztahy za diktatury Závěr Summary Bibliografie
Prameny a literatury (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů): Archiv Ministerstva zahraničních věcí: Teritoriální odbory tajné, Chile, 1965-1969. Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974. Teritoriální odbory obecné, Chile 1970-1974. Dokumentace teritoriálních odborů, Chile, karton 13-19 Archiv Bezpečnostních složek

CASALS, Marcelo. *The Long Shadow of Anticommunism in Chile: From the 1964 "Campaign of Terror" to Piñera's 2019. "War"*. The Abusable past, 2016. Dostupné z <https://www.radicalhistoryreview.org/abusablepast/the-long-shadow-of-anticommunism-in-chile-from-the-1964-campaign-of-terror-to-pineras-2019-war/>

HARMER, Tanya. *Allende's Chile and the Inter-American Cold War*. The University of North Carolina Press; 2011. 2023, dostupné z <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=365275&site=ehost-live>

HARMER, Tanya. *Towards a global history of the Unidad Popular*. Radical Americas, 2020, dostupné z <https://uclpress.scienceopen.com/hosted-document?doi=10.14324/111.444.ra.2021.v6.1.004>

HARMER, Tanya. *Chile y La Guerra Fría Global*. RIL editores. 2014, dostupné z <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=2513994&site=ehost-live>

JIRÁNEK, Jiří a Ivo BARTEČEK. *Češi a Slováci v Chile ve 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3149-9.

JUDT, Tony. *Poválečná Evropa: její historie od roku 1945*. Praha: Prostor, 2017. Obzor, 96. svazek. ISBN 978-80-7260-368-8.

KOLIOPOULOS, Constantin. *International Relations and the Study of History*. *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*, 2017. Dostupné z <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.242>

KUNC, Jiří: Salvador Allende. Praha. 1987

LANDOVSKÝ, Vladimír. *Chile*. Praha: Svoboda, 1975. Zeměmi světa.

TRACHTENBERG, Marc. *Essay 313- Marc Trachtenberg on Learning the Scholar's Craft*. H-Diplo, 16 February 2021. Dostupné z <https://hdiplo.org/to/E313>

OPATRŇY, Josef, Michal ZOUREK, Lucia MAJLÁTOVÁ a Matyáš PELANT. *Las relaciones entre Checoslovaquia y América Latina 1945-1989: en los archivos de la República Checa*. 1a edición. Praga: Universidad Carolina de Praga, editorial Karolinum, 2015. Ibero-Americana Pragensia. Supplementum, 2014/38. ISBN 978-80-246-2862-2

PARADA HARVEY, Hugo. *Las relaciones entre Chile e Israel, 1973-1990: la conexión oculta (Spanish Edition)*, (p. 4). RIL editores. 2011, s. 18. ISBN 978-956-284-812-1

POLIŠENSKÝ, Josef. *Historik v měnícím se světě*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0317-9.

PUŠOVÁ, Jitka. *Encuentros con América Latina*, Praga, Orbis 1967

ROMUALDOVIČ LAVRECKIJ, Josif. Salvador Allende. Praha: Mladá Fronta, 1977

ULIÁNOVA, Olga. *La Unidad Popular y el golpe militar en Chile: Percepciones y análisis soviéticos*. Estudios Públicos. 79. 2000

ZOUREK, Michal. *Checoslovaquia y el cono sur 1945-1989: relaciones políticas, económicas y culturales durante la Guerra Fría*. 1a ed. Praga: Karolinum, 2014. Ibero-Americana Pragensia. Supplementum. ISBN 978-80-246-2730-4.

Podpis studenta a datum: Gabriela Kühnová, 13.12.2023

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

OBSAH

ÚVOD.....	1
1 ČS. – CHILSKÉ VZTAHY V KONTEXTU STUDENÉ VÁLKY A CHILSKÁ CESTA K SOCIALISMU.....	8
2 ČS. – CHILSKÉ VZTAHY ZA SALVADORA ALLENDEHO.....	13
2.1 Zahraniční vztahy za Salvadora Allende (1970–1973).....	13
2.2 Vztahy Československa a Chile.....	14
3 ČS. – CHILSKÉ VZTAHY ZA DIKTATURY.....	20
3.1 Diktatura Augusta Pinocheta (1973-1990).....	20
3.2 Reakce Československa na převrat a přerušení diplomatických styků.....	21
3.3 Přerušení diplomatických styků a jejich vliv na zájmy Československa v Chile.....	24
3.4 Reflexe chilských událostí v československé společnosti, solidarita s Chile a vliv na kulturní a politické vztahy	27
3.5 Sovětská propaganda proti Chile.....	31
ZÁVĚR.....	36
SUMMARY	39
BIBLIOGRAFIE.....	40

ÚVOD

Tato bakalářská práce se bude zabývat oblastí československých vztahů s Chile po chilském vojenském převratu v roce 1973 a převzetí moci Augustem Pinochetem. Přestože oficiální vztahy byly navázány již po 1. světové válce, v rámci tohoto výzkumu bude práce ohraničena časovým úsekem od konce 2. světové války, neboť v těchto letech eskalovala studená válka a československo-chilské vztahy nelze sledovat odděleně od globálního mezinárodního dění, které bylo utvářeno soupeřením dvou mocenských bloků a které vztahy obou zemí formovalo nepřímě. Zahraniční politika a nezávislé jednání těchto dvou zemí byly ve světě rozděleném studenou válkou značně omezené. Obě země se nacházely v odlišné sféře politického spektra. Vztahy tak byly omezené a po většinu času studené války přerušeny. Zahraniční politika komunistického Československa byla tehdy, leč ne zcela, ovlivňována zájmy Moskvy, a naopak Chile se nacházelo ve sféře vlivu Spojených států. Vztahy Československa k Latinské Americe byly vždy především politické a ekonomické. Mezi Československem a Chile dominovaly hlavně obchodní zájmy, které byly nejúspěšnější ve druhé polovině 20. století. Zejména pro Chile byly dobré vztahy s Československem zajímavé především z důvodů hospodářské a obchodní výměny. Nezanedbatelné však nebyly ani vztahy kulturní.

V československo-chilských vztazích je v minulém století známo několik mezníků. K přerušení diplomatických vztahů došlo celkem třikrát, přičemž ze strany Chile se tak stalo dvakrát. Poprvé v roce 1939, a to v důsledku mnichovských událostí a zániku Československa jako samostatného státu. Po válce se tyto vztahy obnovily, ale jen nakrátko. V roce 1947, za vlády Gonzálese Videly, došlo k opětovnému přerušení, a to z důvodu vměšování se Československa do chilských vnitropolitických záležitostí. Československo bylo obviněno z organizování stávek chilských horníků. Naopak ze strany Československa došlo k rozvázání vztahů pouze jednou, a to v roce 1973, po vojenském převratu v Chile. Zde došlo dle mého názoru k nejdramatičtějším přerušení, čemuž z tohoto důvodu bude věnována hlavní část práce, neboť poslední tři roky před převratem za vlády Salvadora Allendeho se vztahy vyznačovaly jako pevné a stabilní. Po převratu byl v Chile nastolen diktátorský režim, který trval 17 let. Obě země tak pojí podobné zkušenosti s totalitním režimem, který paralelně skončil s koncem 80. let a lze ho považovat za symbol konce jedné éry dějin obou zemí.

Na vzájemné vztahy obou zemí mělo vliv několik faktorů. Byly to Spojené státy, které využívaly ekonomickou moc a politiku k dosažení svých politických a ekonomických cílů v Chile během období studené války, což mělo následně dopad na vztah Chile

s Československem. Obdobně obrovský vliv vyvolala v roce 1959 v Latinské Americe kubánská revoluce, a to jak ve vývoji v samotném Chile, tak ve vývoji vztahů obou zemí, neboť od sovětského vlivu se do té doby chilské vlády snažily držet stranou. Když však Salvador Allende v roce 1970 zvítězil v chilských prezidentských volbách a stal se prvním demokraticky zvoleným socialistickým prezidentem, Československo dostalo příležitost k posílení vazeb s Chile. Dobré vztahy nicméně netrvaly dlouho. V září 1973 byl Allende svržen vojenským převratem, který ukončil vládu jeho i jeho strany Unidad Popular, která byla založena na socialistickém modelu. Od této události byly veškeré vztahy znovu přerušeny až do roku 1990.

Bakalářská práce se bude zabývat vývojem a hodnocením těchto mezinárodních vztahů s důrazem na proměnu vztahů po roce 1973. Práce je založena na metodě analýzy obsahu a zpracována na základě materiálů získaných v archivu Ministerstva zahraničních věcí. V práci bude analyzována sledovaná problematika na základě detailního přezkoumání těchto materiálů. Použita je rovněž syntéza, s jejíž pomocí lze dospět ke zobecňujícím závěrům, a to hlavně v kapitole, ve které se věnuji reflexi chilských událostí v Československu a protichilské propagandě.

V předkládaném textu se budu snažit propojit historii a mezinárodní vztahy, vzhledem k tomu, že tyto dvě odvětví jsou neoddělitelně spjata. „*Historie nabízí v oblasti mezinárodních vztahů tři věci: pohotový zdroj příkladů, příležitost prohloubit své teoretické vhledy a historické vědomí, tedy porozumění historickému kontextu lidstva, existenci a odpovídající schopnost vytvářet si inteligentní úsudek o lidských záležitostech.*“¹ Pro zkoumání mezinárodních vztahů je tak historie nezbytná, neboť nabízí způsob, jak vysvětlit a pochopit, jak se svět kolem nás formoval.² Studium historie v této práci nabízí příležitost zanalyzovat vztahy Československa a Chile a pochopit tak ochlazení, ke kterému došlo po převratu v Chile v roce 1973. Je totiž nemožné porozumět tomu, jak se země vzájemně ovlivňovaly, aniž bychom porozuměli historii, která dovedla tyto dva konkrétní státy do tehdejší situace.

Pro komplexní pochopení problematiky mě bude zajímat vývoj vztahu během studené války a zasazení těchto dvou zemí do jejího konceptu. Charakterizovat zde budu vzájemné vztahy politické, hospodářské i kulturní. Ze shromážděných informací určím, jak se vyvíjely vztahy

¹ KOLIPOULOS, Constantin. *International Relations and the Study of History*. Oxford Research Encyclopedia of International Studies, 2017. [cit. 10. 12. 2023], dostupné z <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.242>

² TRACHTENBERG, Marc. *Essay 313- Marc Trachtenberg on Learning the Scholar's Craft*. H-Diplo, 16 February 2021. Dostupné z <https://hdiplo.org/to/E313>

mezi zeměmi a jaké faktory ovlivňovaly jejich stabilitu. Zanalyzuji československé vnímání vlády Unidad Popular a prezidenta Allendeho a vzájemné vztahy, které byly v té době na nejvyšší úrovni za doby trvání studené války. Dále se budu koncentrovat na ochlazení vztahů po vojenském převratu. V souvislosti s tím, že svět studené války vytvořil jakési „hranice“ a prostory vlivu vymezené dvěma supervelmocemi, lze obecně říct, že vztahy mezi Československem a Chile vzhledem k paradigmatu studené války byly dlouhodobě nestabilní a po svržení prezidenta Allendeho a nástupu nové vlády prakticky neexistovaly. Lze tak stanovit hypotézu, která předpokládá, že vztahy mezi Československem a Chile po roce 1973 fungovaly v jakési informální podobě, kde byla patrná pragmatizace československé zahraniční politiky. Formálně tedy Československo kladlo důraz na své politické a ideologické priority, v realitě ale udržovalo ekonomické vztahy, pokud byly výhodné i s tvrdými vojenskými režimy. Tuto hypotézu v závěru práce potvrdím, či vyvrátím. Základními výzkumnými otázkami, které ve své práci zodpovím, budou: Jak se vztahy změnily po převratu? Jak proběhlo přerušování veškerých vztahů Československa s Chile? Jaké ztráty a zisky toto rozhodnutí Československu přineslo? Znamenal převrat úplné pozastavení styků? Jelikož byly země i obchodními partnery, budu se tázat, jaké byly zájmy Československa v Chile a zda znamenal převrat úplné pozastavení obchodu. Pád Salvadora Allendeho, jehož vláda byla považována ve Východním bloku za „sesterskou“, znamenal rovněž prohru v rámci ideologického boje se Západem a nabral tak na zvláštní důležitost. Zákonnitě tedy musel mít dopad i na československou společnost. V rámci práce se tak rovněž budu ptát, jaká byla reflexe chilských událostí v Československé společnosti?

V oblasti zdrojů výzkum pramenů a literatury ukázal, že k této problematice dodnes neexistuje relevantní monografie, která by se této oblasti věnovala komplexněji. Můžeme nalézt spíše dílčí studie, které se zabývají jednotlivými tématy. Vzhledem k tomu, že materiály k tomuto tématu jsou v běžně dostupných prostředcích značně omezené, fakta se budou opírat především o materiály Ministerstva zahraničních věcí (MZV). V Archivu MZV je velké množství materiálů. Čerpáno je především z fondů Teritoriální odbory tajné – Chile 1965-1969³, Teritoriální odbory tajné – Chile 1970-1974⁴, Teritoriální odbory obecné – Chile 1970-1974⁵. Dále je čerpáno z dokumentace teritoriálních odborů, z fondu Chile, knihy 13 až 19⁶. Jedná se především o korespondence mezi velvyslanectvími, záznamů ze schůzí, zasedání a vzájemných návštěv, záznamy rozhovorů a pobytů vládních delegací. Často se jedná

---

³ Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1965-1969.

⁴ Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974.

⁵ Archiv MZV, Teritoriální odbory obecné, Chile 1970-1974.

⁶ Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, Chile, karta 13-19.

o zprávy, které se týkají stavu země, aktivitách jednotlivých velvyslanectví. Rovněž obsahují zprávy o činnosti pracovníků v oblastech obchodních, diplomatických a kulturních styků a hodnocení jejich práce. V malé míře jsou tu zmínky o ohlasu v místních médiích. Tyto dokumenty doplňují politické zprávy, které obsahují diplomatické relace o politickém, z části ekonomickém a kulturním dění v jednotlivých zemích. Ačkoliv neobsahují informace ohledně vzájemných vztahů, poskytují ucelený přehled situace, v jaké se Chile nacházelo. Zajímavým materiálem jsou rovněž přiložené výstřižky dobového tisku, které se nacházejí i v Národním archivu, ve fondu MZV – výstřižkový archiv.

I když nebylo toto téma doposud příliš často zpracováváno, lze nalézt i v sekundární literatuře studie, ve kterých jsou zmíněny vztahy Československa a Chile, a které mi v práci budou inspirací. Jedná se například o jednu z prvních publikací z této oblasti, jejíž autorkou je Jitka Pušová, která ve své studii „*Encuentros con la América Latina*“ (1967)⁷ mapuje kulturní vztahy Československa a Latinské Ameriky. Autorka v knize informuje o prvních kontaktech mezi Československem a Latinskou Amerikou, o Čechoslovácích v Chile, počátku obchodu, knihách, které v té době vyšly o Latinské Americe, umění, univerzitách a dalších kulturních interakcích. Kniha neposkytne informace přímo k tématu práce, nicméně nastíní přehled interakcí Československa s tímto regionem. Na základě vývoje kulturních vztahů si lze vytvořit obraz vztahu Československa s Latinskou Amerikou, který je nezbytný pro chápání dalších souvislostí a zároveň je to skvělý úvod do studia v této oblasti. Dalším zajímavým zdrojem jsou paměti našeho předního iberoamerikanisty Josefa Polišínského „*Historik v měnicím se světě*“ (2001)⁸. Část, kde vypráví o své cestě do Chile, je poutavým příspěvkem k tamní situaci v 60. letech. V knize jsou nastíněny jak vztahy mezi Československem a Chile v této dekádě, tak i stručná historie vztahů od konce 2. světové války. Uvádí nesnáze, se kterými se potýkal při zařizování cesty do Chile vzhledem k nulovým diplomatickým stykům mezi zeměmi, tak náladu společnosti a postoje vůči Československu. Kapitola je obrazem jak tehdejších vztahů mezi Československem a Chile, tak tehdejšího života v Chile. K Allendeho éře existuje publikace od sovětského historika J. R. Lavreckého, který se zabýval problematikou dějin Latinské Ameriky. Ve své knize s názvem „*Salvador Allende*“ (1977)⁹ rychle reaguje na politický vývoj v Chile. Kniha je takovým politickým životopisem Salvadora Allendeho, na jehož pozadí dochází k politickým změnám v Chile. Dílo zachycuje jeho problematickou cestu na post prezidenta, jeho následnou vládu, vztahy s Východním blokem a následnou reakci

---

⁷ PUŠOVÁ, Jitka. *Encuentros con América Latina*, Praga, Orbis 1967

⁸ POLIŠENSKÝ, Josef. *Historik v měnicím se světě*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0317-9.

⁹ ROMUALDOVIČ LAVRECKIJ, Josif. *Salvador Allende*. Praha: Mladá Fronta, 1977

na puč. Kniha je ukončena začátkem roku 1974, od puče tak v té době uplynulo pouze několik měsíců. Chybí tedy odpovědi na otázky související s vojenským režimem, který nastal po roce 1973. Z českých autorů se o rozšíření povědomí o Salvadorovi Allende zasloužil i romanista Jiří Kunc, který se jeho životu a jeho kariéře jako chilského prezidenta věnoval ve svém díle „*Salvador Allende*“.¹⁰ Nezanedbatelným zdrojem informací je rovněž publikace od československého diplomata Jiřího Jiráňka a iberoamerikanisty Iva Bartečka „*Češi a Slováci v Chile ve 20.století*“ (2013)¹¹. Ve své monografii se zabývají osudy Čechů a Slováků, kteří odešli do Chile během 20. století, a to na pozadí událostí, které se během let odehrály, a poměrů tehdejších vztahů Československa a Chile. Kniha je však věnována převážně konkrétním emigrantům, události jsou zmiňovány pouze okrajově, pro hlubší znalosti je tak třeba bádát dál. Zajímavým přínosem je rovněž dobová kniha od Vladimíra Landovského „*Chile*“ (1975)¹². Kniha je celistvým přehledem o Chile ve všech sférách, tj. od obecné charakteristiky, přes politický vývoj a zahraniční politiku. V poslední kapitole poskytuje přehled československo-chilských vztahů do pádu Salvadora Allendeho. Podává výčet nejdůležitějších interakcí mezi zeměmi. Věnuje se i prvním měsícům, které následovaly po vojenském převratu v září 1973. Popisuje jak brutalitu režimu, tak jaké byly reakce okolního světa. Kniha byla vydána v roce 1975, období vlády Augusta Pinocheta tak krom prvních měsíců není zahrnuto. Co se týče dalších prací, je nezbytné zmínit disertační práci Michala Zourka „*Checoslovaquia y el Cono Sur 1945-1989*“ (2014)¹³, který ve španělském jazyce zanalyzoval vývoj vztahů Československa s několika zeměmi Latinské Ameriky, a to Argentiny, Chile a Uruguaye v letech 1945 až 1989. Ve své práci se věnuje politickým, ekonomickým a kulturním vztahům s jednotlivými zeměmi. Vzhledem k tématu práce mne bude zajímat kapitola vztahů s Chile, a to konkrétně vztahy v letech 1973–1989. V rámci kapitoly, v níž se věnuje politickým vztahům, je problematika rozebírána hodně v kontextu celkové změny zahraniční politiky Chile, dále rozebírá otázku Čechoslováků v Chile, řeší situaci československého velvyslanectví a československých společností na území Chile. Ve své práci bych téma ráda doplnila tím, že se budu více věnovat samotnému procesu ukončení diplomatických vztahů, kterému se práce přímo nevěnuje, a až poté následkům tohoto rozhodnutí. Další přínosnou publikací v této oblasti je studie čtyř autorů, na které se rovněž podílel Michal Zourek, společně s českým historikem

---

¹⁰ KUNC, Jiří: *Salvador Allende*. Praha. 1987

¹¹ JIRÁNEK, Jiří a Ivo BARTEČEK. *Češi a Slováci v Chile ve 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3149-9

¹² LANDOVSKÝ, Vladimír. *Chile*. Praha: Svoboda, 1975. Zeměmi světa.

¹³ ZOUREK, Michal. *Checoslovaquia y el cono sur 1945-1989: relaciones políticas, económicas y culturales durante la Guerra Fría*. 1a ed. Praga: Karolinum, 2014. Ibero-Americana Pragensia. Supplementum, 39. ISBN 978-80-246-2730-4

a iberoamerikanistou Josefem Opatrným a dále s Lucií Majlátovou a Matyášem Pelantem. Jedná se knihu „*Las relaciones entre Checoslovaquia y América Latina 1945-1989: en los archivos de la República Checa*“¹⁴, ve které se autoři pokusili o rozsáhlejší zmapování vztahů Československa s Latinskou Amerikou za studené války. Jsou zde prezentovány rysy zahraniční politiky Československa vůči Latinské Americe po roce 1945, koncepce zahraniční politiky vůči tomuto regionu a jeho důležitost pro Československo, až po patrný pragmatismus vůči těmto zemím po roce 1970. Studie tak obsahuje komplexní přehled Československé zahraniční politiky k zemím Latinské Ameriky a je tak cenným podkladem pro studium konkrétních případů, jako je například tato práce.

Bakalářská práce je rozdělena do několika kapitol, které jsou řazeny tak, aby bylo možné sledovat utváření československo-chilských vztahů co nejkompaktněji. Pro pochopení dalšího vývoje v Chile a vzájemných vztahů je potřebné nejprve vysvětlit postavení obou zemí během studené války, neboť právě to nám ukáže obraz bipolárního světa tehdejších let, který je nezbytný pro porozumění dalšímu vývoji. Tímto se bude zabývat kapitola první.

Další kapitola analyzuje období vlády Salvadora Allendeho, která byla zásadním mezníkem v politické orientaci země. Toto období si zaslouží samostatnou kapitolu, neboť s nástupem Allendeho do čela země v roce 1970 došlo k zásadnímu zvratu v rámci bilaterálních vztahů Československa a Chile. Chile se za Salvadora Allendeho a jeho strany Unidad Popular začalo ubírat cestou socialismu. Pro Sovětský svaz a země s ním spřízněné to znamenalo vyhlídku na partnerství se zemí, která je ve sféře vlivu Spojených států, a tím tak narušení jejich moci. Převrat, který se uskutečnil o tři roky později, tak pro Východní blok znamenal otřes, neboť do té doby adorované Chile se ze dne na den stalo nepřítelem. Tato kapitola tak přiblíží vývoj vzájemných vztahů v letech 1970–1973.

V rámci třetí kapitoly se budu zabývat obdobím po roce 1973, kdy došlo k převratu a k přerušení diplomatických vztahů. Tato kapitola bude obsahovat podkapitoly, ve kterých budu analyzovat reakce na převrat ze strany Československa, následné ochlazení vztahů a jeho důsledky. Kromě politické a hospodářské oblasti se budu věnovat reflexi událostí v československé společnosti, a to vlně podpory s Chile, která po převratu přišla a v rámci které byla zřízena například střediska solidarity na československých fakultách. Pro komplexnost obrazu změny vzájemných vztahů bude rovněž zmíněna propaganda, která byla vedena Sovětským svazem proti režimu v Chile a po jehož vzoru Československo zahájilo masivní

---

¹⁴ OPATRNÝ, Josef, Michal ZOUREK, Lucia MAJLÁTOVÁ a Matyáš PELANT. *Las relaciones entre Checoslovaquia y América Latina 1945-1989: en los archivos de la República Checa*. 1a edición. Praga: Universidad Carolina de Praga, editorial Karolinum, 2015. Ibero-Americana Pragensia. Supplementum, 2014/38. ISBN 978-80-246-2862-2

kampaň odsuzující vojenský převrat. Z těchto výsledků tak lze v závěru vyčíst nejen to, k jakému obratu došlo ve vztazích Československa a Chile, ale rovněž vyobrazují konflikt, ve kterém lze pozorovat bipolárnost světa tehdejších let. Vzhledem k tomu, že toto není ústředním tématem práce a vydalo by na samotnou bakalářskou práci, bude tato problematika rozebrána pouze okrajově pro ucelený přehled.

Dějiny Československo-chilských vztahů za studené války jsou výjimečné svými zásadními zvraty. Stěžejní bylo období vlády Salvadora Allendeho, za jehož působení se vztahy vzhledem ke společnému politickému směru dostaly na nejvyšší úroveň a vyznačovaly se pevností a stabilitou. Nastolený režim Augusta Pinocheta naopak vztahy ze dne na den zcela zpřetrhal. Důležitou roli hrál jak rychlý vývoj událostí v Chile, tak studená válka, která se odrážela ve vzájemném přátelství.

K výběru tohoto tématu mě vedlo několik důvodů. Z praktického důvodu jsem se chtěla zaměřit na některou španělsky mluvící zemi v Latinské Americe, neboť se o tuto oblast zajímám dlouhodobě a jsem schopna pracovat se španělskou literaturou. Ze zemí Latinské Ameriky jsem pak zvolila právě Chile, neboť jsem v této zemi měla možnost několikrát pobýt a její historie mne vždy fascinovala. Věřím, že tato možnost, která se mi naskytla a můj dlouhodobý zájem o tuto zemi budou pro práci praktickým přínosem. Na téma práce, tedy na analýzu vztahů Československa a Chile za diktatury, mě poté přivedl fakt, že tato oblast není v tomto období téměř zdokumentována a konkrétní motivace a politiky těchto dvou zemí vůči sobě jsou tak méně známé. Vzájemné vztahy Československa a Chile se vzhledem k tomu mohou zdát nevýznamné. Nedostatek současných akademických prací v této oblasti tak otevírá příležitost přispět k dalším poznáním v této problematice.

1 ČS. – CHILSKÉ VZTAHY V KONTEXTU STUDENÉ VÁLKY A CHILSKÁ CESTA K SOCIALISMU

Studená válka je fenomén, který zásadně ovlivnil mezinárodní vztahy ve světě ve druhé polovině 20. století. V rámci minulého století je zasazena jak v politických a vojenských, ale i sociálních, ekonomických a intelektuálních dějinách celého světa. Konflikt od konce 40. let je chápán hlavně jako souboj ideologií a politických strategií. Dle vnímání Západního světa byla vina nejprve přisuzována hlavně Sovětskému svazu, zvláště Stalinovi. S rozšiřováním dopadů i do dalších oblastí se kritika za studenou válku zaměřila i na Spojené státy, které byly odsuzovány za její prodlužování, a to hlavně z důvodu ekonomických potřeb. Dle norského historika Odda Arne Westadta (*Cambridge history of Cold War*) se v 70. letech situace změnila a konflikt definovaly hlavně strategické zájmy a bezpečnostní potřeby. Cílem byla moc a stabilita.¹⁵

Historické pozadí studené války určuje expanze kapitalismu. To dalo příležitost jak sociálnímu růstu, tak naopak krizím sociálním i politickým. Pro mnohé to ale nepředstavovalo pokrok. To nahrávalo autoritářským režimům, které díky tomu měly šanci získat velkou podporu. Studenou válku zformovaly hlavně dvě světové války, které se odehrály ve 20. století a které otevřely otázky národní bezpečnosti a vojenské připravenosti. Právě Spojené státy a Sovětský svaz představovali dvě základní možnosti, jak politiku provozovat. Ve Spojených státech byla moc decentralizovaná s autonomní možností vyjádřit svůj názor. Politika Sovětského svazu byla naopak velice centralizovaná do nejužších politických kruhů. Země, které ještě neměly svou přesnou politickou formu, volily mezi těmito dvěma spektry.

Spojené státy se snažily zabránit expanzi této konkurenční sovětské politiky a také šíření radikálních levicových myšlenek do zemí, které byly dle nich „ohroženy“ v převzetí této ideologie. Tato rivalita byla postupem času intenzivnější a klíčovými státy, kde vynikala studená válka, byly hlavně země třetího světa jako Asie, Afrika a Latinská Amerika. Dle Westada se z tohoto důvodu o tolik protáhla. Nejednalo se primárně o souboj, kdo bude mít větší vliv ve světě, ale o to, jakým směrem se budoucí společnost a jednotlivé státy vydají. S globalizací studené války vznikly nové problémy, a to v podobě přímých i nepřímých zásahů, přes zvýšené náklady na toto soupeření, až po vnitřní destrukci řady společností, v nichž se tyto periferní konflikty odehrávaly.¹⁶

---

¹⁵ ADAMEC, Jan. *Dějiny studené války podle The Cambridge History of the Cold War*. Praguecoldwar.cz.. Dostupné z https://www.praguecoldwar.cz/CCW-01_01.htm

¹⁶ Tamtéž.

Latinská Amerika se v tomto období, poznamenaném bipolárním světem, stala prostorem pro konfrontaci dvou vizí světa. Zdánlivým nebo skutečným způsobem se obě strany střetly uvnitř každého národa a ovlivnily budoucnost latinskoamerické politiky prakticky na celou druhou polovinu 20. století. Studená válka se dotkla hlavně zemí, které byly náchylné k povstání nebo diktatuře.

Součástí tohoto procesu se stalo i Chile, které je typickým příkladem vlivu obou ideologií. Z tohoto důvodu je kontext studené války v této práci klíčový, neboť k zásadním událostem ve vzájemných vztazích obou zmiňovaných zemí došlo v rámci její konfrontace.

Ačkoli Chile bylo zemí velice vzdálenou od obou velmocí, politika Sovětského svazu i Spojených států do jeho politického vývoje zasahovala. Především Spojené státy se od počátku studené války snažily rozšířit svůj vliv do Latinské Ameriky (i když myšlenka, aby Latinská Amerika byla v jejich zóně přímého vlivu, nebyla pro Spojené státy nová). Vzhledem ke geografické poloze a částečným sympatiím tohoto regionu k politickému systému Spojených států se přirozeně do jejich sféry vlivu také dostala. Kromě typických autoritativních režimů se totiž tento region vyznačoval i značně rozkolísanými politickými směry jednotlivých představitelů států. Spíše než bipolární boj velmocí se tak v Latinské Americe promítla „meziamerická studená válka“, která byla soubojem mezi regionálními zastánci komunismu a kapitalismu.¹⁷

Právě šíření komunismu byla starost, která vyvstala pro Spojené státy se začátkem studené války. Jakákoliv emancipace v Latinské Americe, spojená se sociálním pokrokem a hospodářskými reformami, jejichž cílem bylo přerozdělení bohatství, byla totiž vnímána jako hrozba, jejímž zdrojem byly ideje komunismu, které byly inspirované Sovětským svazem. Bojovat v Latinské Americe s vlivem komunistické hrozby se jim zpočátku dařilo. Bojovaly proti jeho rozpínání a snažily se ho omezit. Jelikož antikomunistický diskurz měl v Latinské Americe, a tedy i v Chile dlouhou přítomnost, politika Spojených států nebyla připravena na nově vytvořenou situaci, která odstartovala po událostech na Kubě v roce 1959. V tento rok se na Kubě dostal k moci Fidel Castro. Jeho příklon k marxismu-leninismu, sympatie k Sovětskému svazu a pokusu o rozšíření ideologie do dalších států, měl zásadní roli v sovětské politice vůči Latinské Americe. Teprve po Kubánské revoluci Sovětský svaz zvýšil zájem o tento region. Do té doby byly jeho vize dlouho pesimistické, a to hlavně z důvodu, že nad oblastí dominovaly Spojené státy. Nicméně rovněž i polohou byla oblast mimo dosah.

---

¹⁷ HARMER, Tanya. *Allende's Chile and the Inter-American Cold War*. The University of North Carolina Press; 2011. 2023, dostupné z <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=365275&site=ehost-live>, s. 2

Nejoblíbenějšími zónami byly ty, jejichž geopolitická situace jasně sloužila strategickým a politickým zájmům Moskvy. Z ideologického hlediska učinil triumf kubánské revoluce z Latinské Ameriky pole, kde byly "socialistické revoluce" uskutečnitelné, což umožnilo udržet doktrínu při životě v době, kdy se vyhlídky takových revolucí ve vyspělejších zemích zdály být vzdálené.¹⁸ Intervencionismus Východního bloku v Latinské Americe tak začal sovětskou podporou komunistického režimu na Kubě, který zase poskytl inspiraci revolučním partyzánům a dalším radikálním politickým skupinám a pokračoval podporou různých ozbrojených partyzánských skupin v Bolívii, Kolumbii a dalších latinskoamerických zemích.¹⁹ Kuba (pro triumf zavedení socialismu bez cizí intervence) a následně Chile (pro zavedení socialismu prostřednictvím voleb) byli pro Sovětský svaz tak dvěma zásadními milníky v rozšíření sil v tomto regionu.²⁰ Jejich vztah k regionu byl však primárně pragmatický, neboť jejich zahraniční politika cílila převážně na země, jejichž geopolitická situace mohla posloužit zájmům Sovětského svazu.

Kubánská revoluce měla velký vliv na chilskou politiku v 60. letech, a to na levicová hnutí v Chile (svou stopu však zanechala i okupace v Československu či Maďarsku).²¹ Chile začalo vidět v Sovětském svazu zdroj inspirace pro chilskou levici, zejména pro komunisty, a možnost, jak oslabit závislost na Spojených státech. V tomto kontextu levice procházela obdobím generalizované restrukturalizace, která ji v následujících letech proměnila v rozhodujícího politického aktéra.²² Nicméně Chile si uvědomovalo, že Sovětský svaz pro ně může být hrozbou, proto byly vztahy kolísavé i v těchto letech. To vše aktivovalo řadu politických změn, které v Chile vyústily ve vzestup politických sil, které tvořily dva póly, jež napodobovaly rámec globální konfrontace. Tyto dva póly proměnily Chile v jednoho z protagonistů ideologického konfliktu a soustředily zraky velkých světových mocností na jeho vnitřní politiku. Chilská společnost se zpolitizovala a vyostřila ideologické spory mezi oběma stranami, které často přecházely v násilné konfrontace a krveprolití.²³

---

¹⁸ ULIÁNOVA, Olga. *La Unidad Popular y el golpe militar en Chile: Percepciones y análisis soviéticos*. Estudios Públicos. 2000. Dostupné z <https://www.estudiospublicos.cl/index.php/cep/article/view/889>, s. 86

¹⁹ PARADA HARVEY, Hugo. *Las relaciones entre Chile e Israel, 1973-1990: la conexión oculta (Spanish Edition)*, (p. 4). RIL editores. 2011, s. 18. ISBN 978-956-284-812-1

²⁰ Tamtéž, s. 21

²¹ HARMER, Tanya. *Towards a global history of the Unidad Popular*. Radical Americas, 2020. Dostupné z <https://uclpress.scienceopen.com/hosted-document?doi=10.14324/111.444.ra.2021.v6.1.004>

²² HARMER, Tanya. *Allende's Chile and the Inter-American Cold War*. The University of North Carolina Press; 2011. 2023, dostupné z

<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=365275&site=ehost-live>, s. 93

²³ *El impacto de la Guerra Fría en Chile*. Memoria Chilena, Biblioteca Nacional de Chile. Dostupné z <http://www.memoriachilena.gob.cl/602/w3-article-3460.html>

Během této polarizace v 60. a na počátku 70. let Spojené státy znásobily své úsilí prosazovat politiku zaměřenou na zastavení postupu socialistického modelu v regionu. Události na Kubě totiž ovlivnily vztah Spojených států k Latinské Americe, které byly odhodlány naučit tento region, že v případě následování kubánského příkladu bude cena vysoká.²⁴ Kennedyho administrativa se rozhodla pro strategii, která měla zabránit šíření inspirace kubánské revoluce dál.²⁵ Co se týče intervenující politiky v Chile, tak i když zde byla snaha o zachování demokracie, pro Spojené státy byla země hrozbou, a to právě z důvodu zásadních společenských i ekonomických změn. Prostřednictvím CIA podporovaly antikomunismus v zemi. Kennedyho plánem „Spojenectví pro pokrok“ byl učiněn pokus zastavit marxistický vliv prostřednictvím různých reforem v sociální a ekonomické struktuře latinskoamerických zemí. Cílem bylo prostřednictvím americké pomoci a procesů hospodářské modernizace podporovaných jednotlivými vládami zvýšit životní úroveň chudých sociálních vrstev s cílem zmírnit napětí a zabránit vypuknutí revoluce.²⁶ Tato politika měla v Chile silný vliv na vládu Jorgeho Alessandriho Rodrigueze a zejména na vládu Eduarda Freie Montalvy.²⁷ Dalším příkladem zásahu Spojených států byla chilská antikomunistická „Kampaň proti teroru“ v roce 1964, která byla dalším výrazným projevem studené války. Probíhala v měsících před prezidentskými volbami a měla zabránit zvolení Salvadora Allendeho místo Eduarda Freie Montalvy.²⁸ Volby v roce 1964 se tak staly vrcholem internacionalizace chilské politiky, neboť politický konflikt byl silně determinovaný ideologickým bojem studené války a začleněn do okruhu zájmů různých mezinárodních aktérů.²⁹ Allendeho vítězství o šest let později tak bylo ve Washingtonu přijato se značným rozčarováním, neboť tamní vláda se po celou dobu snažila zdiskreditovat myšlenku komunismu v Latinské Americe. Spojené státy v rámci boje proti komunismu spřádaly plány, které měly vládu Unidad Popular zlikvidovat. Pád Allendeho jako socialistického prezidenta měl vzbudit zdání odporu proti levicové vládě. Chile by se tak stalo opačným příkladem Kuby a posloužilo by k rozšíření myšlenky, že realizace revolučních programů v tomto regionu je nemožná. Prostřednictvím CIA se proto snažily zemi

---

²⁴ NAIMARK Norman M, Silvio PONS and Sophie QUINN-JUDGE. 2017. *The Cambridge History of Communism. Volume Ii the Socialist Camp and World Power 1941-1960s*. Cambridge United Kingdom: Cambridge University Press. 2017, dostupné z <https://doi.org/10.1017/9781316459850>, s 368

²⁵ HARMER, Tanya . *Chile y La Guerra Fría Global*. RIL editores. 2014, dostupné z <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=2513994&site=ehost-live>, s. 94

²⁶ HARMER, Tanya. *Allende's Chile and the Inter-American Cold War*. The University of North Carolina Press; 2011. 2023, dostupné z

<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=365275&site=ehost-live>, s. 94

²⁷ Tamtéž, s. 20.

²⁸ HARMER, Tanya . *Chile y La Guerra Fría Global*. RIL editores. 2014, dostupné z <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=2513994&site=ehost-live>, s. 91

²⁹ Tamtéž, s. 95

destabilizovat. Podkopávání vlády zvoleného chilského prezidenta ze strany CIA trvalo téměř tři roky, než se objevily první výsledky a pravděpodobně by i snahy selhaly, kdyby chilská vláda lépe řídila ekonomiku. Ve skutečnosti však 11. září 1973 proti vládě zasáhla armáda a přinesla první vojenský převrat v historii Chile. Vojenský režim generála Augusta Pinocheta - navzdory událostem, které poté nastaly - byl vítán. Spojené státy zasahovaly do politiky Chile i nadále a spolupracovaly s nově nastoupeným prezidentem Augustem Pinochetem. Cílem bylo vybudování nového pořádku, a to prostřednictvím odstraňování nebo potlačování levicově smýšlejících lidí. Dle zmíněných událostí výše lze říct, že vztahy Chile a Spojených států se vyznačovaly napětím, vzhledem k všudypřítomné otázce intervence Spojených států do vnitřních a vnějších záležitostí země, ať už to bylo formou médií nebo akcí CIA s cílem „destabilizovat“ vládu.³⁰

Vzhledem k postavení obou zemí během studené války a vývojem událostí zmíněných výše, vztahy mezi Československem a Chile v průběhu této éry zaznamenaly řadu proměn a zvrátů. Země stály od počátku každá na opačné straně „železné opony“. Zatímco v Československu po 2. světové válce rostl vliv komunistické ideologie a Sovětského Svazu, který se snažil ovlivňovat vnitřní i zahraniční politiku svých spojenců a satelitů, v Chile nabýval na významu vliv amerických investic a vliv Spojených států na tamní politiku. Tento rozdílný politický vývoj hrál zásadní roli ve vztazích mezi oběma zeměmi. Jednání ohledně navázání vztahů bylo odvislé od toho, jakým politickým směrem se Chile rozhodne vydat a jaká byla jeho míra závislosti na Spojených státech. Mezinárodní i vnitropolitický vývoj tak zásadně ovlivňoval vzájemné vztahy během těchto let.

Československo od přerušení vztahů v roce 1947 udržovalo v Chile kontakty především s přívrženci komunistické ideologie. Vztahy byly normalizovány až v roce 1965 za chilského prezidenta Freie a obě země se dohodly na zřízení zastupitelských úřadů na úrovni velvyslanectví. Pro Chile znamenalo navázání diplomatických styků s Československem a dalšími evropskými socialistickými státy významnou podporu těch chilských sil, které se snažily prosadit menší závislost na Spojených státech a které bojovaly za nezávislost v zahraniční politice.³¹ Nejtěsnější vztahy mezi zeměmi byly za vlády Salvadora Allendeho, a to i přes to, že ze strany Československa zde panovala skepse vůči jeho úřadu, a to vzhledem ke složité situaci, ve které se nacházela Allendeho vláda. Konec těchto vztahů,

---

³⁰ PARADA HARVEY, Hugo. *Las relaciones entre Chile e Israel, 1973-1990: la conexión oculta (Spanish Edition)*, (p. 4). RIL editores. 2011, s. 20. ISBN 978-956-284-812-1.

³¹ Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1965-1969, Zpráva o současné situaci v Chile a úkolech čs. zahraniční politiky pro další rozvoj čs. – chilských styků, 17. 6. 1965, s. 10-11.

kteřé nikdy nebyly lepší, zapřičinil převrat v roce 1973. Vztahy se tak opět dramaticky zhoršily a nezlepšily se do konce studené války.

2 ČS. – CHILSKÉ VZTAHY ZA SALVADORA ALLENDEHO

2.1 Zahraniční vztahy za Salvadora Allendeho (1970–1973)

V říjnu 1970 se v Chile dostal k moci blok revolučních sil v čele se Salvadorem Allendem, sjednocený kolem programu ekonomických a socialistických transformací. Jeho pozice na tomto postu však byla velice komplikovaná, neboť proti jeho zvolení byla třetina obyvatelstva. A nejenom obyvatelstvo. Spojené státy vítězství Salvadora Allendeho konstatovaly jako nepravděpodobné a jejich pozornost k chilským prezidentským volbám tak byla velmi vlažná. O to hůř zprávu o jeho zvolení přijaly. Po jeho vítězství tak bojovaly mezi touhou zasáhnout a obavou o poškození jejich prestiže v Latinské Americe. Nechtěly provést intervenci do demokratické země a ani nechtěly riskovat, že by byla odhalena případná podpora opozičních kandidátů. Pro Spojené státy toto vítězství znamenalo narušení geopolitických zájmů tím, že hrozilo šíření komunismu na kontinentě. Obávaly se regionálních důsledků této vlády. V zahraničních vztazích s Chile tak panovalo napětí. A to i přesto, že se prezident Allende nejdříve snažil zachovat dobré vztahy se Spojenými státy. Po znárodnění měděného průmyslu se však vláda Spojených států rozhodla přerušit poskytovanou finanční podporu. To zapřičinilo, že se jakákoliv snaha o zachování vztahů propadla na bod mrazu. Chile bylo nuceno hledat jiné zdroje obchodu a financí. Salvador Allende představoval psychologickou, ideologickou i potenciálně geopolitickou hrozbu. Z tohoto důvodu v podstatě po celou dobu ve své funkci musel čelit intervenující politice podkopávající jeho vládu, která vyvrcholila až chystaným vojenským převratem.

Naopak pro Sovětský svaz bylo jeho zvolení výzvou, neboť nově nastolenou situaci mohl využít k pozměnění sil mezi Východem a Západem v jeho prospěch a narušit tak moc Spojených států. Jakákoliv činnost na tomto území pro Východ znamenala oslabení moci Spojených států v jejich sféře vlivu.³²

Sovětský svaz, stejně jako Spojené státy, nevěřil v úspěch Salvadora Allendeho. Teprve po jeho zvolení začali sovětští analytici, věnující se latinskoamerickým otázkám, zkoumat

---

³² ULIÁNOVA, Olga. *La Unidad Popular y el golpe militar en Chile: Percepciones y análisis soviéticos*. Estudios Públicos. 79. 2000. Dostupné z <https://www.estudiospublicos.cl/index.php/cep/article/view/889>, s. 87

životaschopnost této vlády jako konkrétního politického a ekonomického projektu.³³ Jeho vítězství ve volbách dalo Sovětskému svazu příležitost k posílení vazeb. Vítězství ukázalo, že chilská vláda by mohla být ideově a politicky blízká Sovětskému svazu. Chile se stalo klíčovou zemí, která měla nastavit ukázkovou reformní cestu a jít příkladem dalším zemím Latinské Ameriky. Po přerušení finanční podpory Chile ze strany Spojených států tak Salvador Allende našel finanční podporu v zemích Východního bloku. Nicméně ta nebyla zdaleka tak velká, jak by si chilský prezident představoval, neboť Sovětský svaz váhal, zda nést toto břemeno, aby zaručil úspěch chilského experimentu.³⁴

2.2 *Vztahy Československa a Chile*

Jak bylo zmíněno v předešlé kapitole, Československo a Chile rozvíjely obchodní styky již od roku 1965, kdy došlo k jejich znovuoobnovení. Blížící se volby v roce 1970 měly rozhodnout o budoucím směřování země a případném posílení vazeb s Východním blokem, a tedy i s Československem. Allende se po svém zvolení rozhodl navázat styky s mnoha zeměmi světa s jedinou podmínkou, a sice že bude navzájem respektováno sebeurčení jednotlivých národů. Dle dostupné dokumentace z Archivu MZV se po vítězství Unidad Popular a nástupu Salvadora Allendeho na post prezidenta země vztahy opravdu stmelily. O tom svědčí dostupnost velkého množství záznamů, které se týkají primárně uzavírání nových dohod jak v politické, tak hospodářské i kulturní oblasti, korespondence s Velvyslanectvím v Chile či záznamy o vzájemných diplomatických návštěvách. Jednou z prvních uzavřených dohod krátce po zvolení prezidenta Allendeho byl například Protokol o spolupráci mezi Komunistickou stranou Československa a Komunistickou stranou Chile. Dle informačních zpráv MZV o vnitropolitickém vývoji v Chile bylo hlavním důvodem pro navázání diplomatických styků s Československem hlavně to, že dle prezidenta Allendeho měla země mimořádné perspektivy rozvoje. To mělo chilskému novému vedení pomoci začít uskutečňovat změny, které je přiblíží k jejich cestě socialismu a upevní monopol tamní komunistické strany. Vzhledem k tomu, že se Chile nacházelo v tísnivé finanční situaci, se lze spíše přiklonit k myšlence, že hlavním důvodem byla finanční podpora, kterou země nutně potřebovala po přerušení financování ze strany Spojených států. Naopak je uváděno, že pro Československo bylo Chile hospodářsky

---

³³ Tamtéž, s. 90.

³⁴ Tamtéž, s. 90.

zajímavá země a mimo jiné i pro svou pozici v andské integraci.³⁵ Andský pakt, který byl v Jižní Americe čerstvým projektem³⁶ a jehož bylo Chile jednou ze zakládajících zemí, mohl opravdu být pro Československo zajímavý v rámci rozšíření obchodní výměny zboží. Vzhledem ke komplikované situaci, ve které se Chile nacházelo, však muselo být zřejmé již v té době, že země nebude takovým velkým hospodářským přínosem. Nehledě na to, že již před zvolením prezidenta Allendeho československý vývoz do Chile značně převyšoval. Lze tedy říct, že k navázání obchodních styků ze strany Československa došlo hlavně na popud Sovětského svazu, který viděl příležitost v rozšiřování své rétoriky v Latinské Americe.

Po nástupu vlády Unidad Popular se tak otevřela cesta k navázání spolupráce mezi Komunistickou stranou Československa (KSČ) a Komunistickou stranou Chile (KSCH), v rámci níž by obě strany mohly diskutovat o zahraniční a vnitřní politice obou zemí, vyměňovat si názory a radit se v souvislosti s mezinárodními otázkami. Dále došlo k rozšíření vztahů obchodních, kulturních a hospodářských.

Záznamy v souvislosti s rozšířením styků obsahují množství vzájemných stranických, vládních i obchodních setkání jak v Chile, tak v Československu. První návštěvy se začaly uskutečňovat v roce 1971 a pokračovaly po celé období, kdy byl prezidentem Salvador Allende. Z toho lze vyčíst, že i přes zhoršující se politickou a ekonomickou situaci v Chile, bylo Československo ochotné i nadále spřátelenou zemi podporovat, i když si bylo tamní situace vědomé.

Zaznamenaných setkání je několik, proto budou zmíněna pouze ta nejvýznamnější, kde byly uzavřeny nejdůležitější dohody, které posunuly vpřed vzájemnou kooperaci. Mezi ně patří návštěva Československa (30. 5. - 8. 6. 1971) chilskou vládní delegací, vedená ministrem zahraničních věcí Clodomirem Almejdou. Při této návštěvě probíhalo jednání, které mělo určit podmínky hospodářské spolupráce. Výsledkem tohoto jednání byl dokument „*Acta de Praga*“ a podepsání společného komuniké.³⁷

O pár měsíců později dorazili českoslovenští vyslanci v čele v ministrem zahraničního obchodu Ing. A. Barčákem do Chile na další obchodně-politické jednání. Z tohoto setkání kromě

---

³⁵ Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, Chile, karton 10. Informace o současném vnitropolitickém vývoji v Chile a čs. - chilských vztazích v souvislosti s přijetím nového chilského velvyslance v ČSSR Juana Estebana García Romero a předáním pověřovacích listin, 1971, s. 5

³⁶ Andské společenství národů bylo založeno Bolívií, Ekvádorem, Chile, Kolumbií a Peru tzv. Kartagenskou dohodou dne 26. května 1969 s úmyslem spolupracovat v oblasti ekonomické a sociální. Zpočátku se pro Andské společenství národů užívalo označení Andský pakt, Andská skupina či Kartagenská dohoda.

³⁷ Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, Chile, karton 11. Informace o současném vnitropolitickém vývoji v Chile a čs.-chilských vztazích u příležitosti rozloučení s chilským velvyslancem Juanem Estebanem Garcíem Romero, 1972, s. 3

podepsání obchodních dohod vzešla dne 4. listopadu 1971 i dohoda o vědecko-technické spolupráci.³⁸

V dalším roce tentokrát navštívil Chile ministr zahraničních věcí Československa Ing. Bohuslav Chňoupek (8. 10. - 13. 10. 1972). Jednalo se o podepsání dalšího společného komuniké. To se týkalo vyjádření shody názorů na nejzávažnějších mezinárodních a politických otázkách a zájmu obou zemí o spolupráci v oblastech politického, hospodářského a kulturního života.³⁹

Že se setkání uskutečňovala téměř do poslední chvíle vlády prezidenta Allendeho lze potvrdit, neboť v květnu 1973, jen pár měsíců před pučem, je zaznamenána návštěva Chile Josefem Kempným, který byl tehdy členem předsednictva a tajemníkem ÚV KSČ. Během tohoto setkání došlo k podepsání dalšího protokolu o spolupráci mezi oběma komunistickými stranami.⁴⁰

Při vzájemných návštěvách a jednáních byly uzavřeny dohody a smlouvy, které prohloubily obchodní a hospodářské vztahy. Vzhledem ke krátkému období vlády prezidenta Allendeho a k budoucímu vývoji událostí však lze s jistotou říct, že většina úmluv nemohla být zrealizována.

Zahraniční obchod se rozvíjel již od roku 1965 a do roku 1970 se téměř zdvojnásobil, i když tyto vztahy byly ze strany Československa prakticky jednostranné, neboť z Chile se dováželo jen malé množství zboží jako měď, měděné koncentráty a zemědělské výrobky. Naopak do Chile se z Československa dovážely obráběcí, textilní, kožedělné a koželužské stroje, komponenty k osobním vozům a nestrojírenské zboží. Po nástupu koaliční vlády Unidad Popular s Allendem v čele se obchodní styky podstatně rozšířily. To mělo za následek zvýšení úvěrů, které Československo poskytovalo Chile v rámci hospodářské pomoci a meziúvěrových bankovních dohod. Allendeho vláda totiž měla velké problémy v oblasti platební bilance a potřebovala je vyřešit finanční pomocí, nikoliv pouze společnými projekty. Když Spojené státy přerušily financování Chile kvůli znárodnění měděného průmyslu, byl Allende nucen hledat alternativní vztahy pro finance a obchod. Někteří představitelé v Santiagu věřili, že dobré vztahy s Východním blokem jim dopomůžou k tomu, aby se Chile zbavilo své závislosti na Spojených státech, jiní tvrdili, že by to nestačilo ani k vyrovnání deficitů chilské bilance. Chile potřebovalo finanční pomoc hlavně v oblasti výstavby továren, těžby ropy a provozu znárodněných měděných dolů.

---

³⁸ Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974. Informace o vztazích ČSSR-Chile, 1973 s. 498

³⁹ Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, Chile, karton 11. Informace o současném vnitropolitickém vývoji v Chile a čs.-chilských vztazích u příležitosti rozloučení s chilským velvyslancem Juanem Estebanem Garcíem Romero, 1972, s. 4

⁴⁰ Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974. Informace o vztazích ČSSR-Chile, 1973 s. 498

V rámci toho se ve dnech 12. 11. - 17. 11. 1972 uskutečnilo 1. zasedání smíšené čs. – chilské komise. Toto setkání bylo dle záznamu z jednání iniciativou chilské vlády a bylo úzce spjaté s tamním nestabilním politickým a hospodářským vývojem. To by odpovídalo skutečnosti, neboť chilská ekonomika v roce 1972 byla již na pokraji kolapsu díky tamním hospodářským experimentům. Společně s tím šla ruku v ruce stoupající nezaměstnanost, inflace a nepokoje. Chilská vláda si musela být vědoma, že potřebuje pomocnou ruku, která by přispěla k udržení situace. Na zasedání se tak projednávaly otázky financování čs. vývozu spotřebního a strojírenského zboží a investičních celků. Československo prosadilo, že nejlepší bude postupovat dle podmínek obchodu, které byly podepsány již na zasedání vedeném Ing. Bohuslavem Chňoupkem v říjnu loňského roku. Tedy, že nejvhodnější řešení bude zachování obchodu na bázi volných měn při uplatnění doložky nejvyšších výhod, tak jak bylo stanoveno a za ujednaných podmínek. Československo zároveň dle záznamu ze zasedání nabídlo otevření nových mezibankovních úvěrů, které mohly být čerpány ihned, a to do výše 41 mil. USD.⁴¹ Tato částka nakonec pravděpodobně nebyla poskytnuta, neboť byly uzavřeny jiné dohody o poskytnutí úvěru a na jiné částky (viz další část kapitoly). Československo však dle tohoto setkání bylo ochotno nadále rozšiřovat ekonomické a obchodní vztahy mezi zeměmi, i když tento souhlas mohl znamenat určitý risk, kterým také byl, jak ukázaly budoucí události. Z tohoto důvodu byly zkoumány možnosti, jak pozměnit současnou skladbu vzájemného obchodu a rozšířit sortiment. Chilská mise rovněž projevila zájem o řešení otázky financování čs. vývozu formou mezibankovních úvěrových dohod, nicméně po Československu požadovala, aby některé podmínky úvěrových dohod zmírnilo. Konkrétně se jednalo o zmírnění požadavku, který Chile ukládal povinnost zaplatit 15% poplatek z celkové sumy za dodávku předem.⁴² V případě, že by československá strana na toto přistoupila, znamenalo by to, že by poskytovala 100% úvěr na dodávku zboží.

Skutečnost, která představovala problém v uzavírání těchto dohod, byl hlavně fakt, že Chilští vyslanci, zplnomocnění k jednání o obchodních a finančních záležitostech, nebyli dostatečně znalí v tomto odvětví a často zaměňovali jak pojmy, tak funkce platebních metod i významy jednotlivých druhů platebních ujednání. Pod pojmem Clearing si například představovali, že bude chilské straně poskytnut neomezený úvěr, který by mohla čerpat okamžitě na dovoz zboží z Československa.⁴³ Nedostatečná vzdělanost v této sféře odpovídala i stavu tamní ekonomicky.

---

⁴¹ Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, Chile, karton 11. Zpráva o výsledcích I. zasedání Smíšené čs. – chilské komise a o zásadách pro jednání čs. delegace na připravovaném II. zasedání, 1972, s. 1-2

⁴² Tamtéž, s. 3

⁴³ Tamtéž, s. 4

I z tohoto důvodu Československo očekávalo chilské platební potíže v souvislosti s poskytnutím úvěrů. V případě přistoupení na úvěrové podmínky, které Chile požadovalo, pravděpodobně správně predikovali, že již v blízké budoucnosti by na poskytovaných mezibankovních účtech brzy mohli očekávat nárůst salda. Vzhledem k finanční situaci, ve které se Chile nacházelo, se nakonec objevily i pochyby, zda úvěry vůbec poskytovat vzhledem k velké zadluženosti země. Nicméně i přes to bylo ustanoveno, že kvůli nutné pomoci, kterou Chile potřebovalo, budou poskytovány na dodávky investičního zařízení a strojírenské vývozy mezibankovní úvěry v maximální výši 50 mil. USD. Vzhledem k nepříznivé tendenci v chilské ekonomice bylo dokonce i diskutováno o návratnosti čs. úvěrů ve formě chilských surovin, ale i polotovarů.⁴⁴

Zde lze vidět, že s nástupem Salvadora Allendeho do čela země se podmínky vzájemného obchodu rozšířily. Zatímco za vlády prezidenta Freie se rozšiřoval hlavně export z Československa (nicméně bez diplomatického zastoupení), za prezidenta Allendeho se obchod mohl prohloubit hlavně z toho důvodu, že byly navázány oficiální diplomatické styky, na což navazovalo uzavření řady smluv. Problém ve výměně zboží v tomto období byl hlavně v tom, že v Chile docházelo k odlivu kapitálu a výrazně se snížila chilská produkce. Za Allendeho tak obchod naopak ovlivňovala zase finanční situace, ve které se Chile nacházelo, a s tím související vysoká inflace. Jednou z dalších překážek byly také sankce, které byly na zemi uvaleny, hlavně Spojenými státy. Sovětský svaz proto poskytoval úvěry chilské vládě od počátku, kdy do úřadu nastoupil Salvador Allende. Československo si však s tímto rozhodnutím kvůli udaným důvodům dalo načas a podmínky začalo projednávat až v květnu roku 1971 při návštěvě chilské delegace, která je zmíněna výše. Nicméně i přesto, že dohody ohledně poskytování úvěrů byly nakonec uzavřeny, Československo patřilo mezi drobné věřitele.

V rámci uzavřené obchodní spolupráce tak bylo poskytnuto několik úvěrů. Československo mělo poskytnout například 15 milionů USD. Doba úvěru se pohybovala v závislosti na objemu odkupu od 8,5 do 12 let s nízkým úrokem 3 %. Podmínky této hospodářské pomoci byly konkretizovány na setkání v únoru 1973 komisí vedené ministrem zahraničního obchodu Ing. A. Barčákem. Vedle toho byl poskytnut rovněž úvěr 5 milionů USD na 8,5 roku při 4% úroku, který měl být využit na dovoz strojů a náhradních dílů. Na dovoz zboží a potravin byl Chile poskytnut úvěr na 2 roky rovněž v hodnotě 5 milionů USD.⁴⁵ Ekonomická pomoc

---

⁴⁴ Tamtéž, s. 5

⁴⁵ Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974. Informační zpráva o Chile, 5b) Čs.-chilské obchodní vztahy. 1973, s. 487

Chile byla však omezená vzhledem k možnému vzniku velké ekonomické zátěže. Již ale v prvním roce vlády prezidenta Allendeho tamní situace byla podpořena nákupem 10 000 hl chilského vína.⁴⁶ Další významnou událostí, která pomohla přispět chilské ekonomice bylo, když v Arice, která je významným přístavem, PZO Molotov zřídil montovnu aut Škoda Combi a v Santiagu afilaci TRACO.⁴⁷

Velké množství záznamů je evidováno v oblasti kulturních styků. Docházelo k celé řadě kulturních akcí a návštěv představitelů z kulturní a školské oblasti. Hlavním instrumentem byla činnost Chilsko-československého kulturního institutu, který figuroval v mezinárodních vztazích těchto dvou zemí již od 60. let a který se podílel na mezikulturních výměnách. Jeho úloha nebyla v počátcích jednoduchá, nicméně za Salvadora Allendeho s navázáním diplomatických styků se jeho činnost prohloubila. Institut se stal hlavním instrumentem činnosti v kulturní oblasti a mohl se plně zapojit do revolučního procesu a angažovat se ve prospěch Unidad Popular. Plně se zapojoval do organizace různých kurzů a výstav a šíření československé kultury či literatury. Sloužil rovněž jako zprostředkovatel při uzavírání smluv a udržování dobrých vztahů mezi zeměmi obecně. V rámci tohoto institutu docházelo například k výměnným pobytům studentů a profesorů nejprve Karlovy univerzity, později byly zahrnuty i další československé vysoké školy a Universidad de Chile.⁴⁸ V září 1972 navštívila čs. delegace Chile k příležitosti mezinárodní výstavy o bytové výstavbě. V říjnu toho samého roku přijela do Chile čs. filmová delegace vedená ředitelem Dr. Puršem. Při této příležitosti byl v Chile uspořádán Týden čs. filmu. Československo se rovněž několikrát zúčastnilo mezinárodního filmového festivalu ve Viña del Mar.⁴⁹ Do češtiny začali být překládáni významní chilští autoři jako Pablo Neruda či Volodia Teitelbom. Naopak v Chile vyšla například některá přeložená díla Karla Čapka - Matka či Válka s mloky. Do Československa přijížděli vystupovat známí chilští umělci jako folklórová interpretka Margot Loyová. Rozvinula se také společná práce ve filmu. V roce 1971 například vznikl film Viva Chile, který měl být obrazem revolučních přeměn v Chile.⁵⁰

Dále v některých městech v Chile byly ulice a náměstí přejmenovány na Lidice, jako

---

⁴⁶ Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, Chile, karton 10. Informace o současném vnitropolitickém vývoji v Chile a čs. - chilských vztazích v souvislosti s přijetím nového chilského velvyslance v ČSSR Juana Estebana García Romero a předáním pověřovacích listin, 1971, s. 6

⁴⁷ Tamtéž, s. 5

⁴⁸ Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974. Protokol o spolupráci mezi Komunistickou stranou Československa a Komunistickou stranou Chile, 1971, s. 6

⁴⁹ Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, Chile, karton 11. Informace o současném vnitropolitickém vývoji v Chile a čs.-chilských vztazích u příležitosti rozloučení s chilským velvyslancem Juanem Estebanem Garcíem Romero, 1972, s. 4

⁵⁰ Archiv bezpečnostních složek, Záznam o provedené prověrce osoby – Jaroslav Šikl. 1972, s. 2

připomínka nacistického masakru ve středočeské obci.⁵¹ V letech 1972-1973 došlo k řadě vzájemných návštěv, které se týkaly oblasti sdělovacích prostředků. Byla navázána spolupráce a podepsána řada dohod mezi rozhlasem a televizí Československa a některými rozhlasovými a televizními stanicemi Chile. V Chile byl vytvořen klub posluchačů československého rozhlasu s názvem „*Rádio Praha*“.⁵²

Z dohledaného množství dokumentů lze usoudit, že vztahy Československa byly s chilským protějškem v této době úzké a stálé a aktivně se pracovalo na rozšíření spolupráce ve všech oblastech. Tento rozkvět spolupráce a přátelství brzy ukončil chilský státní převrat v roce 1973, který symbolizuje konec tohoto procesu.

3 ČS. – CHILSKÉ VZTAHY ZA DIKTATURY

3.1 Diktatura Augusta Pinocheta (1973-1990)

Vláda Augusta Pinocheta se brzy ocitla v diplomatické izolaci, neboť vojenský převrat od počátku čelil odsouzení na mezinárodní úrovni jak ze strany světových organizací jako OSN a OAS, kterými byl kritizován jak v oblasti porušování lidských práv, tak na úrovni diplomatických vztahů, neboť země (hlavně Východního bloku) se od nové vlády distancovaly, režim neschvalovaly a vyzývaly k bojkotu.

Podporu nová vláda našla ne moc překvapivě u Spojených států, se kterými měla společný zájem, a to nesouhlas se socialistickým směrem, kterým se ubírala politika prezidenta Allendeho. Kromě toho se Augusto Pinochet obával o suverenitu Chile a jeho ohrožení jako samostatného státu. Ihned po převratu se proto rozhodl ze země vymýt veškeré pozůstatky marxismu a po celou dobu své vlády vystupoval jako nepřítel komunismu. Z tohoto důvodu měl podporu Spojených států, a to i přes porušování lidských práv v zemi. To nebylo nic neobvyklého. Bylo již předpokladem, že pravicové vojenské vlády Latinské Ameriky, které vyhlašovaly boj proti komunismu, měly se Spojenými státy vztahy pozitivní a bylo dost pravděpodobné, že jim budou v tomto boji oporou. Spojené státy tak byly nové vládě ochotny poskytnout jak finance, tak materiál, a to i přes to, že ji veřejně kritizovaly. Vojenská junta byla

---

⁵¹ Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974. CHILE – vztahová zpráva - 1. pololetí 1973. 1973, s. 339

⁵² Tamtéž, s. 340.

také aktivně podporována ze strany CIA, která rovněž udržovala kontakty se zpravodajskou službou DINA, která stála za známou kampaní Operace Condor.

3.2 *Reakce Československa na převrat a přerušení diplomatických styků*

Vojenský převrat dne 11. září 1973, vyvolal vlnu reakcí. Přerušení diplomatických vztahů Československa a Chile však nebylo jasné hned od začátku. Jak je totiž známo, Československo udržovalo diplomatické vztahy i s vojenskými režimy v Brazílii, Uruguayi či Argentině. Rovněž z útržkovitých zpráv, které se postupně dostávaly do Československa, nebylo ihned jasné, jakým směrem se tato situace bude vyvíjet. Například první záznam o vojenském puči je v Archivu MZV datován 14. září 1973, tedy tři dny po vypuknutí převratu, a to na základě telefonního hovoru s chilským chargé d'affaires Verdugem. Tento hovor nastínil první obraz tamní situace, která se v počátcích nemusela zdát tak pesimistická v rámci vzájemných vztahů. Dle tohoto hovoru vojenská junta nehodlala přerušit diplomatické styky s žádnou ze spřátelených zemí kromě Kuby.⁵³

Další podrobnější zprávy se opíraly o prohlášení ministra zahraničních věcí vojenské vlády admirála Izmaela Huerta, který byl jmenován v noci 12. září. Na tiskové konferenci prohlásil, že junta bude zkoumat otázku diplomatických styků se zeměmi Východního bloku případ od případu, přičemž chce udržovat diplomatické styky na základě vzájemného respektování. Dále, že junta bude pokračovat v tradiční chilské zahraniční politice, respektovat své mezinárodní závazky a že nehodlá opustit skupinu neangažovaných zemí.⁵⁴ 15. září poté potvrdil, že vládní junta přebírá po padlé vládě veškeré závazky a pohledávky.

Vládní junta v prvních dnech postupovala opatrně. Svět ani samotná nová, tehdy „prozatímní“ vláda nevěděli, jak se bude situace dále vyvíjet. Bylo očekáváno, že vedení je dočasné a bude stanovena vláda nová. Z toho je nedlouho poté vyvedl sám Augusto Pinochet, který se nově nabitě moci nehodlal vzdát. Z počátku se tak nová chilská vláda pravděpodobně opravdu snažila vyvíjet úsilí, aby dosáhla mezinárodního uznání, neboť to bylo zásadní pro další fungování země. Pozitivní reakce se jí však dostalo pouze od brazilské vojenské vlády

---

⁵³ Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974. K současné situaci v Chile. 1973, s. 500

⁵⁴ Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974. Mimořádné informace PMZV 14. září 1973 k současné situaci v Chile. 1973, s. 503

a diktátorského civilně vojenského režimu v Uruguayi.⁵⁵ Chile se tak postupně dostalo do mezinárodní izolace.

Československo bylo na pochybách, jak nastalou situaci řešit. Byla kladena otázka uznání nové vlády. Na jednu stranu přicházely zprávy o krvavém puči, na druhou snaha o zachování dobrých vztahů. Nastala tak otázka, zda se přiklonit k ideologickým důvodům a vztahy přerušit, nebo se zachovat pragmaticky a vztahy zachovat, i když by to znamenalo uznání vojenské vlády *de iure*.

I v Sovětském svazu se názory, jak řešit vzniklou situaci, lišily. Zda v rámci symbolického gesta a podpory přerušit vztahy, či je zachovat. Například sovětský ministr zahraničních věcí A. A. Gromyko byl pro zachování diplomatických styků a přerušeni pouze v případě, že tak učiní sama chilská vládní junta. I přes tyto vnitřní neshody však krátce po vojenském puči dne 17. září Sovětský svaz označil události v Chile za „fašistický převrat“ a následující den vydal usnesení o přerušeni diplomatických a konzulárních styků.⁵⁶ Profesorka Olga Uliánova se však ve své studii *„La Unidad Popular y el golpe militar en Chile: Percepciones y análisis soviéticos“* ptá na otázku, proč Sovětský svaz přerušil diplomatické styky s Chile, když jinak udržoval vztahy s diktátorskými režimy v Latinské Americe? Její odpověď je následující:

„Domníváme se, že značný vliv měl obraz Unidad Popular jako „revolučního procesu“, který se všemi svými „omezeními“ představoval ideologickou spřízněností se sovětskou zkušeností a ideologií. Důležité byly také snímky brutality puče z bombardování prezidentského paláce a smrti prezidenta, které odvysílala média po celém světě. Domníváme se však, že pro Sověty byl rozhodujícím faktorem ve prospěch přerušeni vztahů relativně nízký profil ekonomických vztahů mezi Chile a Sovětským svazem. Chile nemělo pro Sovětský svaz velký význam ani z geopolitického hlediska, takže Sovětský svaz pozastavením těchto vztahů ekonomicky „moc neztratil“, na politických účincích tohoto činu se dalo získat více.“⁵⁷

Přerušeni diplomatických vztahů Sovětského svazu s Chile bylo zásadním krokem, který nastartoval dominový efekt. Dle tohoto vzoru začaly s Chile přerušovat vztahy i další země Východního bloku (kromě Rumunska).

---

⁵⁵ Tamtéž, s. 503

⁵⁶ ULIÁNOVA, Olga. *La Unidad Popular y el golpe militar en Chile: Percepciones y análisis soviéticos*. Estudios Públicos. 79. 2000. Dostupné z <https://www.estudiospublicos.cl/index.php/cep/article/view/889>, s. 113

⁵⁷ Tamtéž, s. 113.

Samotné Československo tak učinilo dne 25. září 1973. Pravděpodobným důvodem byl postup dalších socialistických zemí a rovněž obava, že kdyby byl učiněn opak, mohlo by to vyvolat ohlas ve světě a mezi chilskými „pokrokově demokratickými silami“.

Československo vydalo „*Prohlášení vlády ČSSR k přerušení diplomatických styků mezi ČSSR a Chilskou republikou*“, ve kterém odůvodnilo své rozhodnutí vypuknutím vlny bezpráví a teroru proti pokrokovým vládním a politickým představitelům a chilskému lidu.⁵⁸ Rovněž v dokumentu obviňuje vládní juntou z potlačování demokratické svobody a porušení obecně uznávaných principů mezinárodního práva. Toto právo měla porušit, když nezákonně vnikla do rezidence československého velvyslance v Santiagu a narušila tak jeho nedotknutelnost.⁵⁹

Ukončení diplomatických styků vzhledem k situaci znamenalo, že Československo neuznává novou vládu. Kdyby tak neučinilo, uznalo by tím vládu vojenské junty *de iure*. Přerušení diplomatických styků z hlediska mezinárodního práva znamená přerušení styků jak mezi velvyslanectvími, tak mezi hlavami států, vládami, ministerstvy zahraničních věcí a diplomatickými misemi, které musí okamžitě pozastavit svou činnost a jsou jim tak odebrány jejich výsady a imunity až na výjimky. I přesto, že mezinárodní právo nestanovuje žádné podmínky pro přerušení diplomatických styků, státy by měly přiznávat výsady a imunity do potřebné a rozumné lhůty, až do odjezdu členů mise.⁶⁰

Československo si bylo vědomé, že s přerušením diplomatických styků vzniká i další problém. Na území Chile se v tu chvíli nacházeli českoslovenští pracovníci (kteří byli ve většině případů odvoláni), společně s archivními materiály a majetkem patřícím československému velvyslanectví v Chile. Československo mělo obavy z následků, které mohou nastat, pokud obratem nebude ustanoven stát, který bude zájmy Československa v Chile zastupovat a který zajistí ochranu jak vyslancům, tak ochranu materiálů a majetku. Bylo potřeba najít jiný spřátelený nebo alespoň neutrální stát, který by byl ochoten vzít na sebe tuto odpovědnost. Nakonec vláda Československa požádala Indickou republiku, která požadavku vyhověla, a to i přes rozdílné názory na tamní situaci. Tím byla zajištěna ochrana československých zájmů v Chile a československých občanů nacházejících se na tomto území společně s opatrováním budovy, kde sídlilo československé velvyslanectví, s archivy a dalšími nemovitostmi vlastněnými na území Chile. Ochranu zájmů mělo indické velvyslanectví vykonávat na základě žádostí Československa, které se zavázalo hradit veškeré výdaje s tím spojené. V souladu

---

⁵⁸ Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974. Prohlášení vlády ČSSR k přerušení diplomatických styků mezi ČSSR a Chilskou republikou. 1973, s. 505

⁵⁹ Tamtéž, s. 506

⁶⁰ Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, Chile, karton 14. Přerušení diplomatických styků s Chile z hledisek mezinárodního práva. 1973, s. 38

s platnými normami mezinárodního práva si Československo vyžádalo, aby až do vyřízení všech záležitostí mohlo na ambasádách v Chile i v Československu ponechat dva administrativní pracovníky, kteří dohlédnou na chod věcí.⁶¹ Žádosti bylo vyhověno a pověřené osoby tak mohly začít kompletovat seznam majetku, který se na chilském území nacházel.

3.3 Přerušování diplomatických styků a jejich vliv na zájmy Československa v Chile

Obchodní styky mezi Československem a Chile se začaly rozšiřovat již od roku 1965. Za vlády Salvadora Allendeho se dále rozrůstaly i vztahy politické a kulturní. Smluvní dokumenty uzavřené mezi zeměmi tak byly evidovány v den přerušování diplomatických styků následovně:

- Výměna nót o poskytování celních výsad administrativnímu a technickému personálu a technickému personálu diplomatických a konzulárních misí obou států (Santiago de Chile, 3. října 1968 - 27. prosince 1968)
- Obchodní dohoda (Santiago de Chile, 4. listopadu 1971)
- Základní dohoda o vědecko-technické spolupráci (Santiago de Chile, 4. listopadu 1971)
- Úvěrová dohoda mezi Československou obchodní bankou a Banco Central de Chile, uzavřená dne 19. ledna 1973 na financování československých dodávek spotřebního zboží, chemikálií a léčiv do Chile
- Dohoda mezi Národní televizí Chilské republiky a Československou televizí o vzájemné výměně televizních programů, filmů a o technické spolupráci (Santiago de Chile, 28. listopadu 1972)
- Protokol o obchodní dohodě ze dne 4. 11. 1971 a o I. zasedání Smíšené čs. – chilské komise (Praha 16. 11. 1972)
- Dohoda o spolupráci mezi československým rozhlasem a chilskou rozhlasovou stanicí „Radio Magallanes“ (Praha 28. března 1973)
- Dohoda o kulturní a vědecké spolupráci mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Chilské republiky (Praha 21. května 1973)⁶²

---

⁶¹ Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, Chile, karton 14. Návrh usnesení - Důvodová zpráva. 1973, s. 25

⁶² Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, Chile, karton 14. Návrh na přerušování diplomatických styků mezi ČSSR a Chilskou republikou – Smluvní dokumenty uzavřené mezi ČSSR Chile. 25. září 1973, s. 33

Přerušeni všech styků mezi zeměmi je složitý proces, zvláště pokud jsou země provázané obchodně, kulturně i politicky. Z tohoto důvodu se československá vláda zabývala nejdříve kompletací veškerých pohledávek a závazků. Byla sepsána zpráva o hospodářských stycích mezi Československem a Chile, která uvádí výpis veškerých, ve většině případů chilských pohledávek.

Z dokumentů MZV lze vyčíst, že obrat vzájemné výměny zboží se zvyšoval od roku 1965 a výrazně přesahoval československý vývoz výrobků. To bylo Československu později ku prospěchu, neboť následující přerušeni dodávek z Chile nemělo větší dopad na československé hospodářství. Na druhou stranu byly evidovány pohledávky na straně Chile.

Již v roce 1968 došlo k uzavření první mezibankovní úvěrové dohody mezi Československou obchodní bankou (ČSOB) a Corporación de Fomento (CORFO), což mělo sloužit k podpoře československého vývozu do Chile. Za vlády prezidenta Allendeho se obchodní styky začaly podstatně rozšiřovat a s tím i Československem poskytnuté úvěry. Byly uzavřeny i mezibankovní dohody, z nichž dohody zvané „A,, a „B,, se svými podmínkami blížily vládním úvěrům (snížená úroková sazba 4,5 % a 3 %). Dále byl poskytnut konsorcionální úvěr mezi Banco Central de Chile a Mezinárodní bankou hospodářské spolupráce (MBHS) a bankami členských zemí. Radou vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) byl poskytnut úvěr v částce 59 mil. USD. Jednalo se o úvěr, který měl Chile hospodářsky pomoci, neboť ztratila s nástupem Salvadora Allendeho na post prezidenta přístup ke kapitalistickým finančním trhům. ČSOB se na tomto úvěru podílela částkou 5 mil. dolarů a dne 4. září 1973 svůj podíl MBHS uhradila.⁶³ Jaká část úvěru byla chilskou bankou použita, nebylo v danou dobu známo..

Dle rozboru obchodních styků, který vznikl po 11. září, nedošlo vůbec k čerpání úvěrů „A,, a „B,,. Materiály uvádí, že vznikly pohledávky z dodávek, které se uskutečnily v rámci úvěrové dohody ČSOB - CORFO. Tyto pohledávky z části vznikly i z dohody o financování vývozu spotřebního zboží a z části za běžný vývoz. Celková výše pohledávky tak činila necelé 4 mil. USD. Smlouva byla uzavřena i na další dodávky v hodnotě necelých 3 mil. USD, na které již u ČSOB byly otevřeny akreditivy.⁶⁴

Dále z úvěru, který poskytla živnostenská banka, bylo použito na dovoz z Československa 122 401 USD, za které Československo obdrželo úhradu 110 000 USD. Na dovoz zboží

---

⁶³ Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974. Informace o hospodářských stycích mezi ČSSR a Chile. 19. září 1973, s. 509

⁶⁴ Tamtéž, s. 509

ze zemí třetího světa bylo použito 458 621 USD. Otevřené, ale nečerpané akreditivy z tohoto úvěru činily celkem 641 425 USD.⁶⁵

Dle těchto výčtů tak celková pohledávka za uskutečněné dodávky Československa vůči Chile v tu dobu činila cca 4,5 mil. USD. Dále bylo třeba připočíst i zmíněných 5 mil. USD, kterými se Československo podílelo na konsorcionálním úvěru MBHS. Celková pohledávka Československa vůči Chile tak ke dni 19. září 1973 činila cca 9,5 milionu USD. Z dovozu Československa nebyly zaznamenány žádné nesplacené závazky, které by tyto pohledávky alespoň z části pokryly.

I přesto, že vojenská junta vydala prohlášení, že dostojí svým závazkům, Československo si nebylo jisté jejími dalšími kroky. Situace byla nepředvídatelná. Nikdo neznal přesné záměry nové vlády a nemohl si být jist, jakým směrem se vydá. Panovaly obavy, že se chilská vláda bude snažit minimálně odsunout splácení svých závazků. Přerušování diplomatických styků sice nemělo vliv na uzavřené smlouvy, nicméně vzhledem k tomu, že chybělo diplomatické zastoupení, byla jejich vymahatelnost podstatně ztížena. Závazky, které Chile mělo vůči Československu, tak nadále trvaly, nicméně nikdo nemohl zaručit jejich plnění. Bylo proto nutné stanovit patřičná opatření.

Dohody mezi Československem a Chile byly uzavřeny na mezibankovní úrovni a dle podmínek od nich nešlo jednostranně odstoupit. U nečerpaných úvěrů však bylo možné komerčními a platebními podmínkami ztížit, případně i znemožnit jejich čerpání. Již den po vojenském puči 12. září 1973 tak vydalo Federální ministerstvo zahraničního obchodu (FMZO) pokyn pozastavit expedice do Chile a rovněž i do Bolívie, která využívala pro import chilské přístavy. S přerušováním vývozu bylo pozastaveno i čerpání úvěrů.⁶⁶

Byly vydány instrukce, které stanovily, že se již nadále nebude jednat dle podepsaných dohod, ale bude se postupovat dle zásad multilaterální obchodní politiky v dalších výlučně obchodních stycích. Eventuálně bude využito členství v GATT a platební styk bude udržován na bázi volných měn.⁶⁷ Nicméně i přes tyto instrukce byly podniky upozorňovány, aby nerozšiřovaly obchodní styky s Chile. Zachována byla afilace TRACO, která se měla i nadále soustředit na servis strojů a zařízení dodaných do Chile. Afilace nicméně neměla být nadále posilována a její pracovní náplň měla zůstat na dosavadní úrovni.⁶⁸

---

⁶⁵ Tamtéž, s. 510

⁶⁶ Tamtéž, s. 510

⁶⁷ Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974. Instrukce k pokynům FMZO ze dne 12.9.1973 na pozastavení vývozu do Chile. 26.září 1973, s. 69

⁶⁸ Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974. Záznam pro s. dr.V. Pavlíčka. 1973, s.76

Dále, co se týká Dohody mezi Národní televizí Chilské republiky a Československou televizí o vzájemné výměně televizních programů, filmů a o technické spolupráci, je zdokumentováno jednání, které proběhlo dne 4. března 1974 mezi vedením Československého filmu a chilskou delegací. Československo mělo snahu s Chile - Films spolupracovat a podpořit jejich produkci a společné projekty. Proto rozhodla o urychlení zpracování tří filmů, na kterých společně spolupracovali a které měly být poskytnuty zastupitelským úřadům Československa.

Dle protokolu z jednání bylo na požadavek chilské delegace ve spise zaznamenáno, že Československý film pokládá uzavřenou dohodu pro léta 1973-1974 za platnou a na základě této dohody měl nadále podporovat bývalé chilské vedení v ilegalitě. Československý film se rovněž zavázal, že bude v archivu čs. filmu zřízena sekce chilských filmů, kde budou uloženy starší produkce, týdeníky, koprodukční filmy a případně i nově vytvořené filmy v zahraničí nebo filmy vytvořené chilským odbojem. Dalším bodem jednání bylo umožnění zpracování filmových materiálů, které byly po vojenském puči vyvezeny z Chile a jejich případné dokončení na území Československa.⁶⁹

Dle záznamů v Archivu bezpečnostních složek byla ze strany chilských kinematografů v dalších letech několikrát oslovena československá produkce s cílem odkupu filmů a jejich prezentaci v Chile za tamního režimu. Československá produkce však uvedla, že nemá zájem filmy do Chile prodávat.⁷⁰

Dohoda o spolupráci mezi československým rozhlasem a chilskou rozhlasovou stanicí „Radio Magallanes“ zanikla spolu se socialistickým režimem v Chile, neboť rádio vydalo poslední relaci dne 11. září 1973. Místo toho vznikl v Rádío Praha – „Chile žaluje“ program určený pro přinášení aktuálních zpráv z Chile.

3.4 Reflexe chilských událostí v československé společnosti, solidarita s Chile a vliv na kulturní a politické vztahy

Po přerušení diplomatických vztahů se Československo snažilo vyjádřit solidaritu s chilským lidem a najít oblast, ve které by bylo možné navázat spolupráci hlavně v rámci odboje proti vojenské juntě. V rámci solidarity bylo Československo například jedním z hlavních protagonistů hlasujících za rezoluci žádající obnovení lidských práv v Chile a rezoluci žádající

---

⁶⁹ Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, Chile, karton 15. Stanovisko vedení Československého filmu k jednání s Chilskou delegací dne 4.3. 1974 na Ústředním ředitelství Československého filmu. 1973, s. 226

⁷⁰ Archiv Bezpečnostních složek. Cesta do Španělska září 1978.

propuštění bývalého ministra zahraničních věcí Clodomira Almeydy.⁷¹ Hlasování proběhlo na zasedání pléna 29. VS OSN. Tato nově nastolená dynamika začala odsouzením vojenského převratu v Chile a neuznáním chilské vlády. Poté pokračovala komercializací chilských událostí a posilováním vztahů s chilskými představiteli v exilu prostřednictvím politického dialogu, podporou chilských emigrantů a spoluprací v dostupných oblastech, jako bylo například amatérské rádio.

Důležitou spojkou mezi Československem a chilskými exulanty a kulturní výměnou mezi oběma zeměmi se stal Československý výbor na obranu práv chilského lidu, který byl založen pár měsíců po vojenském převratu, v červnu roku 1974 na mezinárodní konferenci solidarity v Paříži se zvoleným předsedou Jánem Markem. Výbor organizoval kampaně solidarity za spolupráce několika chilských představitelů. Organizace svou činností měla dle svého prohlášení „podpořit obnovení zákonné vlády v Chile, zastavení teroru, likvidaci koncentračních táborů a propuštění všech politických vězňů.“ Československý výbor rovněž prohlašoval, že „jeho posláním je mobilizace světového veřejného mínění za prosazení zákonných práv chilského lidu.“ Měl symbolizovat skutečnost, že „československý lid plně stojí na straně spravedlnosti, tedy po boku všech, kteří musejí bojovat za svoje práva.“⁷² V rámci tohoto výboru rovněž probíhala v Československu široká kampaň za záchranu života a za propuštění generálního tajemníka ÚV KS Chile Luise Corvalána a dalších pronásledovaných či vězněných Chileanů. Dle Archivu bezpečnostních složek českoslovenští právníci dokonce požadovali účast na soudním procesu Luise Corvalána, aby se mohli účastnit jeho obhajoby. Toto rozhodnutí však bylo zkritizováno ze strany politických vězňů v Československu a pravděpodobně tak nebylo uskutečněno, neboť další záznamy nebyly dohledány.⁷³ Dne 22. prosince 1976 podpořil propuštění Luise Corvalána i tehdejší prezident Gustáv Husák, který zaslal telegram se žádostí o jeho propuštění.⁷⁴

Tento výbor také podněcoval k veřejným shromážděním po celém Československu. Pořádal demonstrace a protestní akce, jejichž cílem bylo vyjádřit nesouhlas s nově nastoleným chilským režimem. Každoročně se v Československu také konaly Dny solidarity s chilským lidem, přičemž akce se pravidelně účastnilo mnoho významných osob z kulturního i politického světa. Ve spolupráci s ministerstvem kultury Výbor například přispěl k uspořádání výstavy

⁷¹ Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, Chile, karton 15. Stanovisko k Chile. 16. prosince 1974, s. 265

⁷² Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, Chile, karton 15. Prohlášení československého výboru na obranu práv chilského lidu. 18. července 1974, s. 238-240

⁷³ Dopis politických vězňů Jednotě právníků ČSSR. Archiv Bezpečnostních složek. 18. června - 18. července, 1974

⁷⁴ PELLER.Karel. Správa Státní bezpečnosti, Ústí nad Labem, II. odbor, 2 oddělení – Záznam. Archiv Bezpečnostních složek. 7. července, 1981, s. 2

„Chile – Unidad Popular“, která probíhala ve dnech 20. září až 7. října 1974. Jejím cílem bylo seznámit československé občany se situací v Chile, ukázat hnutí odporu v Chile a akty mezinárodní solidarity.⁷⁵ V rámci této akce byla mj. v roce 1976 také uspořádána výstava „Malíři z mučené země“ s díly Quillerma Nuñeze, José Belmese nebo Gracia Barriose, ve spolupráci s Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy se konal seminář o Chile, zorganizováno bylo vystoupení chilského souboru Aparco. Výtěžek z této akce byl věnován na fond solidarity.⁷⁶

V roce 1977 ke 4. výročí po vojenském puči Československý výbor ve spolupráci s Pražskou odborovou radou a Odborovou radou Prahy 7 uspořádal manifestaci na podporu chilského lidu, bylo vydáno 260 ks fotografií neznámých politických vězňů a byly rozeslány do socialistických a některých významných kapitalistických a rozvojových zemí. Dne 5. září uspořádal Československý svaz žen přátelské setkání s chilskými ženami v exilu.

Ve spolupráci s ČTK Výbor podněcoval rozšíření propagační činnosti v rámci zahraničního vysílání Českého rozhlasu, denního tisku a dalších sdělovacích prostředků. Denně se tak objevovaly v těchto prostředcích zprávy o akcích solidarity. Na základě spolupráce s českým rozhlasem Československé zahraniční vysílání do svého programu od září 1973 rovněž zařadilo pravidelné 10-15minutové vysílání s názvem „Chile žaluje a varuje“, které mělo poskytovat průběžné informace o vývoji situace v Chile.⁷⁷ Výbor rovněž začal vydávat publikace s chilskou tematikou.

Po vojenském puči a následném přerušení diplomatických styků ze dne na den přerušilo Československo kontakty s Chile, jak v rovině diplomatické, tak politické i obchodní. Přesněji řečeno, styky omezilo, neboť komunikace probíhala nadále, avšak pouze s představiteli chilských stran, které dostaly po převratu zákaz činnosti a odešly do exilu. Styky byly zachovány například s vdovou po Salvadoru Allendem Hortensií Allendovou, dále pak s Clodomirem Almejdou či Luisem Corvalánem (po jeho propuštění). Během následujících let tak nejen tyto osobnosti, ale i řada dalších chilských emigrantů navštívily Československo.

Hortensia Allende, vdova po zavražděném prezidentovi Chile, navštívila Československo několikrát. Poprvé na pozvání Československého svazu žen v lednu 1975 (dále pak v roce 1978). Při své návštěvě opakovaně vytkla Československu, že poskytlo azyl jen malému množství emigrantů. Požadovala, aby i s dalšími socialistickými zeměmi přijalo větší počet

---

⁷⁵ Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, kniha č.15. Informace o činnosti čs. výboru na obranu práv chilského lidu od jeho ustavení v červenci 1974 a nástín jeho dalších úkolů. 1974, s. 259

⁷⁶ Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, kniha č.18. Záznam z porady o přípravách Dnů solidarity s chilským lidem. 15. června 1976, s. 222

⁷⁷ Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, kniha č.15. Dopis šéfredaktora československého zahraničního vysílání Dr. Vladimíra Landovského Dr. Jaroslavu Hese. 1974, s. 242

chilských uprchlíků. Jako důvod uvedla, že naše země má dobrý předpoklad k politické výchově chilských občanů, která by mohla posloužit v další fázi „protiimperialistického boje“. Při návštěvě rovněž zmiňovala, že na příštím Valném shromáždění OSN bude požadovat prosazení hospodářské blokády vůči Chile, a to z toho důvodu, že ekonomická situace země společně s hospodářskou blokádou mohou rozpoutat rozkol v tamní vládě.⁷⁸

Tvrzení, že Československo přijalo nízký počet chilských uprchlíků je pravdivé, nicméně na druhou stranu země nebyla cílovou destinací emigrantů (největší koncentrace Chileců byla v Sovětském svazu, Španělsku, Francii a Švédsku). Dle záznamu Archivu bezpečnostních složek se nacházelo v Praze v roce 1977 asi 50 chilských občanů, hlavně politických emigrantů (mimo Prahu asi 10).⁷⁹

Clodomiro Almeyda, výkonný tajemník zahraničního výboru Unidad Popular, byl významnou návštěvou v roce 1977 ve dnech 30.-31. března, kdy se setkal s Jánem Markem, předsedou Československého výboru na obranu práv chilského lidu, dále s místopředsedou ÚV Národní fronty Čechů a Slováků Tomášem Trávníčkem, předsedou České národní rady Evženem Erbanem a v neposlední řadě i ministrem zahraničního obchodu Andrejem Barčákem. Během své návštěvy byl seznámen s důležitými akcemi a kampaněmi na podporu Chile a o různých aspektech československého výboru. Clodomiro Almeyda na druhou stranu referoval o současné situaci v Chile a perspektivách politického vývoje.⁸⁰

V roce 1978 dokonce Československo navštívil i Luis Corvalán, který přijel do Československa na pozvání ÚV KSČ dne 16. ledna, a to 2 roky po jeho propuštění v roce 1976, kdy byl v prosinci vyměněn za aktivistu a radikála Vladimira Bukovskije poté, co se Sovětský svaz zalekl mezinárodního poprasku, který vyvolaly zprávy nad způsobem, jakým s ním je zacházeno.⁸¹ Luis Corvalán získal azyl v Sovětském svazu, kde žil v exilu až do návratu demokracie v Chile.

Při příležitosti 25. výročí Mezinárodního odborového výboru solidarity s pracujícími a lidem Chile se tajemník ÚRO (Ústřední rada odborů) Viliam Kožík dne 9. února setkal s generální tajemnicí této organizace Mirey Baltrovou, která za vlády Salvadora Allendeho byla na pozici ministryně práce a sociálních věcí a po vojenském puči odešla do exilu, nejdříve do Nizozemska

---

⁷⁸ Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, kniha č.16. Záznam pro soudruha ministra. 22.ledna 1975, s. 241-242

⁷⁹ Archiv Bezpečnostních složek, Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), záznam č. 57. Situace mezi Chileci v ČSSR – informace. 8. Června 1977, s. 34

⁸⁰ Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, kniha č.18. Zpráva o pobytu s. Clodomiro Almeydy, výkonného tajemníka zahraničního výboru Lidové jednoty v ČSSR ve dnech 30.3. - 31.3. 1977. 1977, s. 246-250

⁸¹ JUDT, Tony. *Poválečná Evropa: její historie od roku 1945*. Praha: Prostor, 2017. Obzor, 96. svazek, s. 593. ISBN 978-80-7260-368-8

a poté do Československa. Patří tak mezi další osoby, které přispěly k udržení spojení mezi zeměmi.⁸²

V Československu byly například přijati i představitelé Unidad Popular José Oyarce (ministr práce a sociální péče za Allendeho vlády) a Raúl Caro⁸³ či bývalí předsedové KSCH Volodia Teitelboim a Orlando Millas, se kterými byla projednána emigrace několika desítek soudruhů. KSCČ rovněž bylo po celou dobu ve spojení s byrem KSCH v Moskvě.

I když chyběla v československo-chilských vztazích tehdejší spolupráce, obchody již nebyly uzavírány a dodávky přerušeny, udržovaly se přátelské styky s bývalými členy vlády Salvadora Allendeho. A i když, jak bylo uvedeno výše, Československo nepřijímalo chilské uprchlíky a na území se nacházel omezený počet osob, mezi které patřily hlavně osobnosti napojené přímo na bývalý režim v Chile nebo osobnosti politicky jinak aktivní, Chile zde mělo velkou podporu. Podpora přicházela jak ze strany lidu ve formě protestních akcí, tak Výboru, který svými pravidelnými akcemi veřejně dával najevo nesouhlas s událostmi, jež se odehrály a upozorňoval na tamní situaci. Z Československa plynula i finanční podpora chilskému odboji. Chile bylo podporováno v médiích či v pravidelném rádiovém vysílání. Vzájemné styky, i když se zdají zanedbatelné, tak přece jenom existovaly, nicméně pouze omezené a na přátelské úrovni, kterou pojila podobná politická víra.

3.5 *Sovětská propaganda proti Chile*

Vojenský převrat v Chile a pád Salvadora Allendeho znamenal pro Sovětský svaz narušení nedotknutelnosti socialistického režimu. Vojenská junta s Augustem Pinochetem v čele se stala nepřitelem. Byl zhaněn záměr rozšířit socialismus v zemích Latinské Ameriky. Rovněž svržením vlády prezidenta Allendeho vznikla potenciální hrozba, která mohla inspirovat další země Sovětského bloku nebo jeho satelitů k obdobným činům. Sovětský svaz tak potřeboval předejít myšlence, že je něco takového proveditelné a hlavně, že je to správné. Od té doby tak byly události v Chile démonizovány a chilský lid byl pasován do role oběti, která čelí násilí a nespravedlnosti a která trpí poté, co sešla z cesty socialismu. Socialismus musel být vykreslen jako ten správný směr, o kterém není potřeba pochybovat. Po převratu, zejména

---

⁸² Mireya Baltra vuelve al Ministerio del Trabajo después de 40 años (M.B. returns to the Ministry of Labour after 40 years), Ministry of Social Welfare (Chile), 2.4. 2014. Dostupné z: https://www.emol.com/especiales/gladys_marin/testimonios_baltra.htm

⁸³ Archiv MZV, Dokumentace teritoriálních odborů, kniha č.19. Vztahovka - 1. Pololetí 1978. 1978, s. 308

v prvních letech, tak v Sovětském svazu vznikalo mnoho ideologické, akademické, a hlavně propagandistické literatury věnované Chile a spousta propagandistických dokumentů, mezi které patřila především práce novinářů a agentur pověřených masovou propagandou a kontrapropagandou, která tamní události ještě zveličovala.⁸⁴ Propaganda, která vznikala, měla ukázat, že život v socialismu je tou nejlepší cestou a jeho pád přinese pouze chaos a násilí. Propagandou proti vojenské juntě Sovětský svaz zároveň využil příležitosti, aby odvrátil pozornost od své kontroverzní zahraniční politiky, na kterou nebylo vždy pohlíženo kladně. Brzy poté, jak Československo, tak další komunistické země dle vzoru Sovětského svazu, zahájily intenzivní kampaň proti nově nastolenému chilskému režimu. Část propagandistické literatury se často opírala o to, že za událostmi, které se v Chile odehrály, stojí Spojené státy a jejich imperialistická politika. Další část interpretovala Salvadora Allendeho jako hrdinu boje proti kapitalismu (později se jím stal Luis Corvalán). Československo tak často činilo prostřednictvím československého deníku Rudé právo, které bylo tiskovým orgánem KSČ a hrálo důležitou roli v propagandě režimu. V politice i v médiích byl k této situaci zaujat stejný postoj. Dle záznamu návrhu o přerušení diplomatických styků z Ministerstva zahraničních věcí „Dne 11. září 1973 byla násilím svržena zákonná vláda presidenta Salvadora Allenda v Chilské republice. Vojenská junta, která se chopila moci, potlačila veškeré demokratické svobody a rozpoutala v zemi teror proti stoupencům vlády Lidové jednoty.“⁸⁵ Podobná prohlášení byla uveřejněna i v médiích. Tato média měla tendenci zdůrazňovat silný odpor v Chile, odsuzovat vojenskou represí, upozorňovat na zvyšování počtu obětí a obecně všechny druhy nepříznivých aspektů.

V československém komunistickém deníku Rudé právo se zprávy ohledně událostí v Chile objevovaly v prvních měsících téměř denně. Vzhledem k tomu, že informace se opíraly o vyjádření zahraničních médií a z Chile (a ještě k tomu až později) chodily informace od takzvaných „dopisovatelů“, je z dnešního pohledu jasné, že se publikované články těžko mohly opírat o ověřená fakta. Deník záměrně utvářel obraz událostí ve prospěch socialismu a tím se snažil ovlivňovat společnost k obrazu svému, neboli k obrazu určenému režimem. Z archivních složek deníku lze vyčíst, že proti Pinochetově režimu byla vedena propaganda, jejímž cílem bylo ovlivnit československé občany a udržet v nich ideu, že socialismus je tou nejlepší cestou. Například hned od prvních dnů po vojenském puči v Chile Rudé právo mlžilo

---

⁸⁴ ULIÁNOVA, Olga. *La Unidad Popular y el golpe militar en Chile: Percepciones y análisis soviéticos*. Estudios Públicos. 79. 2000. Dostupné z <https://www.estudiospublicos.cl/index.php/cep/article/view/889>, s. 115

⁸⁵ Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974, Návrh na přerušení diplomatických styků mezi ČSSR a Chilskou republikou. 25. září 1973, s. 32

ohledně reality a záměrně události zveličovalo. Cílem bylo skrýt fakt, že socialismus v zemi padl.

Když už tato skutečnost byla neudržitelná, tisk začal vyjadřovat zděšení nad převratem, který provedly ozbrojené síly proti ústavní vládě Chile, země, která měla po desetiletí jeden z nejstabilnějších demokratických a parlamentních systémů v Latinské Americe. Smrt prezidenta Salvadora Allendeho společně s jeho vizí humánní, demokratické a socialistické společnosti se měly stát symbolem. Salvador Allende byl vykreslován jako mučedník a oběť převratu. Jako hrdina a bojovník proti imperialismu.⁸⁶ Příběh, kdy socialistický prezident padl v boji za své ideály, byl pro propagandu, která se šířila v Československu, klíčový. Bylo vyjadřováno dojetí z jeho vraždy (sebevražda nepřicházela v úvahu)⁸⁷, ale i ze smrti členů vlády a občanů. Byl vyvrácen fakt, že v Chile vládl hospodářský chaos a nechyběl ani výčet činů, kterými pomohl transformovat chilskou ekonomiku a zlepšit životní úroveň obyvatelstva.⁸⁸ Naproti tomu pučisté byli vyobrazováni jako hrdlořezové, kteří chtějí umlčet a zneškodnit socialistické hrdiny.⁸⁹ V rámci propagandy byla vládní junta prohlášena za fašisty a teroristy a agresivní síly podporované Spojenými státy. Byla zdůrazňována krutost chilského režimu a situace byla označována jako „krizová“. Vláda vojenské junty byla často přirovnávána k vládě Adolfa Hitlera a nacistickému Německu.⁹⁰

Již dva dny po převratu byla využita příležitost očernit i Spojené státy, což splňovalo další z cílů propagandy.⁹¹ V Rudém právu se objevovaly titulky se záměrem ukázat „pravou tvář imperialismu“, které Spojené státy obviňovaly z podpory vojenského převratu.⁹² Vojenský puč se tak stal nejen podkladem pro propagandu proti vojenské juntě, ale dal možnost prohloubit i propagandu vedenou proti Spojeným státům.

Média rovněž podněcovala občany k solidaritě s chilským lidem a jasně tím dávala najevo, jak změna režimu může dopadnout tragicky. Aby byla ještě zdůrazněna vážnost situace, deník lemovaly články, zdůrazňující celosvětové odsouzení vojenského puče v Chile a nabádající k protestům a odporu po vzoru zahraničí. Cílem bylo vytvořit dojem, že chilské události zasáhly celý svět.⁹³

---

⁸⁶ RUDÉ PRÁVO. *Rozhořčení pokrokového světa*. Rudé Právo. 13.září 1973, s. 1

⁸⁷ Tamtéž, s. 1

⁸⁸ ROVENSKÝ, Dušan. *Pravá podstata a cíle chilské junty*. Rudé Právo. 13.září 1973, s. 1

⁸⁹ POSPÍŠIL, Oldřich. *Kontrarevoluce bez masek*. 13.září 1973, s. 7

⁹⁰ RUDÉ PRÁVO. *J sme s chilskými vlastenci*. Rudé Právo. 21.září 1973, s. 1

⁹¹ RUDÉ PRÁVO. *Solidární s chilským lidem*. Rudé Právo. 13.září 1973, s. 1

⁹² RUDÉ PRÁVO. *Lid odplatí za prezidentovu smrt – Volodia Teitelboim o Salvadoru Allendovi*. Rudé Právo. 21.září 1973, s. 7

⁹³ RUDÉ PRÁVO. *Rozhořčení pokrokového světa*. 13.září 1973, s. 7

K propagandě byly využívány i známé osobnosti jako Luis Corvalán či Pablo Neruda. Po smrti Salvadora Allendeho bylo rovněž třeba vytvořit nový hrdinský symbol, tím se stal právě zmiňovaný Luis Corvalán, chilský politik a generální tajemník KSCH, který byl zatčen a uvězněn krátce po vojenském puči. Byla také zahájena mezinárodní kampaň za jeho propuštění a Corvalán se postupně stal symbolem boje Sovětského svazu a jeho satelitů proti vládě vojenské junty v Chile.⁹⁴ Chilské vlády se to sice nikterak nedotklo, nicméně bylo alespoň dosaženo jeho propuštění.

Propaganda byla také použita v rámci úmrtí slavného chilského básníka Pabla Nerudy, který zemřel krátce po konaném puči. Jeho smrt zdobí první stranu výtisku Rudého Práva ze dne 25. září 1973. V článku je představen jako bojovník proti fašismu a správný komunista, který svými verši několik dní před smrtí ostře odsoudil chilské generály a pravicové politiky, kteří svrhli vládu prezidenta Allendeho.⁹⁵

Propagandistická literatura byla také vydávána Československým výborem na obranu práv chilského lidu. Kromě vydávání knih výbor představoval zdroj propagandy i v dalších směrech. Upozorňoval na chilské události rovněž jako na fašistický puč, koordinoval protesty proti tomuto režimu, spolupracoval s rádiem či rozhlasem, kde šířil propagandistické myšlenky, zdůrazňoval rozvíjení mezinárodní solidarity s Chile a význam socialistické soustavy jako opory revolučních procesů ve světě. Výbor sám o sobě prohlašoval, že představuje symbol toho, že československý národ je věrný svým internacionálním tradicím a stojí při všech, kteří bojují za svobodu, nezávislost a sociální pokrok.

Nejvíce propagandistické literatury vzniklo hlavně v prvních letech po vojenském puči. Hned v roce 1973 byla vydána kniha z edice Rudého práva „*Bílý teror v Chile: fakta nelze zamlčet*“. Jedná se o soubor dokumentů, svědectví a textů tak, jak si jej vykládala tehdejší Československá propaganda.

Mezi knihy s propagandistickou tematikou vůči Chile vydaných v zahraničí lze zařadit knihu J. R. Lavreckého „*Salvador Allende*“ (1977). Kniha vykresluje milý příběh Salvadora Allendeho (a bezpochyby je zde mnoho užitečných faktů o jeho životě) a jeho pádu jako hrdiny. Je prototypem propagandistické publikace proti režimu Augusta Pinocheta, neboť zahrnuje jak očerňování Spojených států z podpory chystaného puče vzhledem k jejich imperialistické politice, tak vzývání Salvadora Allendeho jako idolu a bojovníka za hodnoty socialismu.

---

⁹⁴ RUDÉ PŘÁVO. *Svět na obranu generálního tajemníka komunistické strany Chile – Corvalánův život ohrožen*. Rudé Právo. 10. října, 1973, s. 1

⁹⁵ RUDÉ PŘÁVO. *Zemřel Pablo Neruda*. Rudé Právo. 25. září, 1973, s. 1

Propaganda proti chilskému režimu měla během Pinochetovi vlády několik mezníků. Největším a nejzásadnějším mezníkem byl vojenský převrat, kdy bylo téma nejvíce atraktivní. Nová vlna poté přišla v době prvního plebiscitu v Chile v roce 1978 (ačkoliv během 70. let proběhlo v Chile mnoho zásadních reforem, které ovšem zůstaly téměř bez povšimnutí Československa), kdy byly pocítěny naděje k existujícímu hnutí odporu proti referendu a jeho výsledek byl označován jako zmanipulovaný.⁹⁶ A poslední vlna přišla v době chilského referenda o setrvání Augusta Pinocheta na postu prezidenta země v roce 1988. Vzhledem k tomu, že režim Augusta Pinocheta měl pevnou základnu, nepředpokládalo se, že v brzké době nastanou jakékoliv změny. Zájem tak postupně opadal. Obecně však lze říct, že témata i názory, které byly v propagandistické literatuře vydány, byly po celou dobu v základu víceméně podobné a často se opakující. Byly propojené stejnou linií – označování chilské vlády za fašistickou, očerňování Spojených států a vzývání Salvadora Allendeho.

Z informací uvedených výše lze soudit, že události, které se odehrály 11. září v Chile a následná změna, se kterou se země potýkala, byly zpolitizovány. Občanům Československa bylo po vzoru Sovětského svazu předkládáno velké množství informací, které však byly ovlivněny propagandou proti novému režimu. Informace byly zkreslené a jejich cílem byla manipulace se čtenáři. Vztahy s Chile za vlády Augusta Pinocheta jsou rovněž z tohoto důvodu dosti neprobádané, neboť neexistují relevantní záznamy a nelze tak hodnotit objektivně. Lze si ale domyslet, že kampaň, která byla zahájena proti vojenské juntě, byla úspěšná, neboť o Augustovi Pinochetovi se dodnes lze v mnohých člancích určených široké veřejnosti dočíst, že byl jedním z nejhorších diktátorů v Latinské Americe.

---

⁹⁶ RUDÉ PŘÁVO. *Vyjádření KS Chile k Pinochetovu „referendu“*. Rudé Právo. 7. leden, 1978, s. 1

ZÁVĚR

Hodnotit vztahy mezi Československem a Chile v letech 1973-1990 není jednoduché. A to vzhledem k výše popsané propagandě, vedené proti chilské vládě ze strany Československa, přímo odvislé od odlišného politického směru, jímž se obě země ubíraly. Periodika i dokumenty vzniklé v tamních letech, týkající se vzájemných vztahů, jsou proto zkreslené, neboť udržovaly sounáležitost s režimem a záměrně se snažily chilskou vládu pošpinit.

Za prezidenta Salvadora Allendeho bylo sepsáno nejvíce smluv. Obchodní, politické i kulturní vztahy byly na nejvyšší úrovni. Převrat, odehrávající se roku 1973, byl pro Československo šok, neboť s tímto náhlým obratem nikdo nepočítal (přestože situace v zemi byla hraniční již několik let před touto událostí, mnozí doufali v udržení pozice prezidenta Allendeho). Reakce na sebe nenechala dlouho čekat. Poté, co Sovětský svaz přerušil diplomatické styky s Chile, Československo i další sovětské satelity jej následovaly. Došlo k přerušování diplomatických vztahů a stažení velvyslanců ze země. Ministerstvo zahraničních věcí krátce po 11. září vydalo prohlášení návrhu přerušování diplomatických styků s Chile a již 25. září tak i učinilo. Po přerušování diplomatických styků bylo třeba začít jednat urychleně, neboť existovala řada smluv mezi zeměmi a bylo třeba vypořádat veškeré závazky. Vzhledem k tomu, že vývoz z Československa mnohonásobně převažoval dovoz, byla velká pohledávka hlavně na straně Chile. Československo rovněž poskytovalo Chile řadu úvěrů, které byly okamžitě pozastaveny. Smlouvy uzavřené mezi zeměmi svou platností nepozbyly, i přes přerušování diplomatických styků. Jejich dodržování či vymáhání však bylo značně ztížené vzhledem k absenci diplomatického vyjednávání. Jedním z prioritních úkolů, který bylo třeba urychleně řešit, byla československá delegace. Československo muselo jednat a vybrat stát, který bude spravovat jeho záležitosti na chilském území. Z tohoto důvodu krátce po přerušování vztahů převzala zodpovědnost za zájmy Československa v Chile indická ambasáda, a to i přesto, že měla k nově nastolené situaci značně odlišný názor.

Po 11. září byly zpřetrhány politické vztahy a kontakt se omezil prakticky na komunikaci s chilskými politickými emigranty. Diskutovalo se hlavně o aktuálním vývoji v Chile či solidaritě s tamním lidem. O širších politických jednáních nemohla být řeč. Československo vnímalo převrat intenzivně, to dokazují jak zprávy z československých deníků, tak úřední dokumenty. Vnímání chilské vlády bylo ovlivněno postojem Sovětského svazu a jeho protichilské politiky. Chile se stalo nejen nepřitelem Československa, ale i terčem propagandy

vedené proti vládě této země, která se odrazila jak ve zpravodajství, tak v kultuře. Vedená propaganda posloužila například i jako záminka k obhajobě událostí roku 1968, kdy se v Československu odehrálo Pražské jaro. Propaganda měla posloužit k obhájení vniknutí vojsk Sovětského svazu na území Československa a vyobrazit režim pozitivně. Média se v obyvatelstvu snažila zasít semínko strachu, aby se bálo následků, které přijdou v případě příklonu na Západ. Jako příklad udává třídní boj, který se odehrává v Chile od převratu. Obraz utlačovaného Chilského národa měl na lidi zapůsobit a šokovat je.

V oblasti kultury byly vztahy o něco rozvinutější, a to hlavně v rámci akcí, které byly pořádány k vyjádření solidarity s chilským lidem. Československý národ se tak mohl dozvědět o chilských básnících, hudebních skupinách či umělcích, jejichž výstavy či představení byly pořádány. V Československu se vzedmula vlna solidarity, která byla poháněna hlavně jmenovanými akcemi a tiskem.

Co se týče obchodních vztahů s Chile, nelze tvrdit že byly styky přerušeny úplně. Z dohledaných záznamů v Archivu bezpečnostních složek lze vyčíst, že byla nadále zachována československá afilace TRACO Ltda., firmy vytvořené PZO Transaktou pro podporu dovozu československých výrobků do Chile. Dle záznamů byly v průběhu let vlády prezidenta Pinocheta do Chile posíláni pracovníci na pobočku v Santiagu de Chile, rovněž jsou zde i záznamy o návratech do Československa. Byl tak zachován alespoň částečný vývoz výrobků do Chile. Ohledně dovozu z Chile naopak nejsou žádné záznamy.

V této části tak lze potvrdit hypotézu, že nedošlo k úplnému přerušení všech styků, i když by se tak mohlo zdát vzhledem k postoji, které Československo zaujalo k chilské vládě. Formálně se tak Československo aktivně vyjadřovalo proti vojenské juntě, neboť se to očekávalo vzhledem k politickému směru, kterým šlo a částečně i v rámci udržení sounáležitosti s politikou Sovětského svazu. Vzniká tak paradigma, kdy Československo veřejně odsuzovalo činy vojenské junty a nově nastoleného režimu, nicméně současně nebylo ochotno přerušit styky v plné míře, neboť v zachování společnosti TRACO vidělo ekonomické výhody.

I přesto, že převrat neznamenal úplné přerušení obchodu, vztahy se změnily zásadně, neboť kromě zachování TRACO nepřicházely v úvahu žádné politické styky. Obnovení diplomatických vztahů nepřicházelo v úvahu, neboť se předpokládalo, že režim vojenské junty má pevné základy a jen tak nepadne. To dokazoval i postupný ekonomický rozvoj v Chile a následná hospodářská stabilizace země, která nastala již pár let po změně vlády. Ani toto nezmírnilo negativní mezinárodní mínění, které na zemi dopadalo.

Československo po celou dobu, kdy v Chile vládl Augusto Pinochet, podporovalo chilské emigranty v jejich boji a odporu proti této vládě až do referenda, které se konalo v roce 1988

a mělo rozhodnout o budoucí hlavě státu (na které však bylo pohlíženo s nedůvěrou, neboť nikdo nevěřil, že v případě prohry se generál Pinochet vzdá své funkce). Až po zveřejnění výsledku referenda, kdy Augusto Pinochet nakonec dobrovolně odešel z funkce prezidenta republiky a na jeho postu ho vystřídal Patricio Aylwin, člen Křesťanskodemokratické strany, se spolu s obnovením demokracie obnovily i diplomatické a konzulární styky. Dne 11. března 1990 se pak plně obnovila i činnost velvyslanectví.⁹⁷

Vzájemné styky v letech 1973-1990 se mohou zdát bezvýznamné, vzhledem k tomu, že prakticky neexistovaly. Významnější byl ohlas, který události vzbudily a řízená kampaň, kterou zahájil Sovětský svaz proti chilské vládě a která se odrazila i v československém tisku a úředních dokumentech, tak i u československého lidu. Přerušování vzájemných vztahů neznamenovalo pouze rozkol mezi dvěma zeměmi z hlediska jiné politické orientace a přerušování šíření socialismu v regionu Latinské Ameriky. Byl to odraz bipolárnosti tehdejšího světa, neboť země stály každá na opačném konci tohoto spektra. Chilská vláda si svojí protimarxistickou agendou zneprátelila jednu ze supervelmocí – Sovětský svaz. Odraz těchto protipólů a jejich odlišné ideologie byl vidět v reakci na převrat i v následně vedené propagandě. Radikální obrat, ke kterému ve vztazích došlo, je tak rovněž trefným vyobrazením Studené války a fakt, že přerušila vztah dvou ne moc významných zemí, svědčí o jejím obrovském vlivu.

Celkově se vztahy s Chile zdají spíše nepřátelské nejenom za éry vlády generála Pinocheta, ale v podstatě v rámci celé studené války, když pomineme zmiňovaný mezník, kdy byl u moci Salvador Allende. To se může zdát zvláštní hlavně vzhledem k tomu, že Československo bylo významným dovozcem i do dalších států tohoto regionu a mělo zde dobře vybudovanou pozici a Chile naopak bylo jednou z nejvyspělejších zemí Latinské Ameriky. Logicky by byla očekávána spolupráce založená na obchodních vztazích. Rozdílný politický směr a vliv světových velmocí na obě země však této spolupráci nikdy nedovolil řádně se rozvinout, neboť čím se Chilská vláda více přikláněla k politice Spojených států, tím si byly země vzdálenější.

Vzájemné diplomatické vztahy tak dostaly možnost se plně normalizovat až po roce 1990, kdy po prohraném referendu skončila vláda Augusta Pinocheta. Režimy obou zemí tak skončily prakticky paralelně. Následný přechod k demokracii oběma zemím dovolil rozvíjet své vztahy bez zásahu třetích stran. Dnes proto již existuje mezi zeměmi řada dohod a spolupracují v mnoha oblastech.

---

⁹⁷ Ministerstvo zahraničních věcí. *Z historie diplomatických vztahů mezi ČR a Chile*. MZV. Dostupné z https://www.mzv.cz/santiago/cz/vzajemne_vztahy/chile/z_historie_diplomatickych_vztahu/index.html

SUMMARY

In conclusion, it can be stated that the relations between Czechoslovakia and Chile during the last century and especially during the Cold War era were complicated and in some periods changes in relations occurred almost instantly. The relations between these two countries could be determined according to the development of the Cold War itself. The fundamental split came after a military coup in 1973, when the socialist president Allende was overthrown and the military government of Augusto Pinochet took over.

During these years, when diplomacy between countries did not exist, socialism ruled in Czechoslovakia and the dictatorship of General Pinochet in Chile. These two different principles of government were supported on each side by a different power, and were incompatible for the maintenance of friendly relations. Both countries found themselves on opposite sides of the political spectrum. Diplomatic, economic and cultural relations were interrupted. This newly established dynamic began with the condemnation of the military coup in Chile and the non-recognition of the Chilean government. She then continued to commercialize Chilean events and strengthen relations with Chilean leaders in exile through political dialogue, support for Chilean émigrés, and collaboration in available areas such as amateur radio. Mutual hostility lasted for 17 years until the almost simultaneous fall of the regimes in both countries. The period is thus the blackest chapter in the history of mutual relations between these two countries.

BIBLIOGRAFIE

Zkratky:

AMZV – Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR
CORFO - Corporación de Fomento
ČSOB - Československá obchodní banka
FMZO - Federální ministerstvo zahraničního obchodu
MBHS - Mezinárodní banka hospodářské spolupráce
RVHP - Rada vzájemné hospodářské pomoci

Prameny:

Archiv Ministerstva zahraničních věcí:
Teritoriální odbory tajné, Chile, 1965-1969
Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974
Teritoriální odbory obecné, Chile 1970-1974
Dokumentace teritoriálních odborů, Chile, karton 13-19

Archiv Bezpečnostních složek

Knižní zdroje:

JIRÁNEK, Jiří a Ivo BARTEČEK. *Češi a Slováci v Chile ve 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3149-9

JUDT, Tony. *Poválečná Evropa: její historie od roku 1945*. Praha: Prostor, 2017. Obzor, 96. svazek, s. 593. ISBN 978-80-7260-368-8

KUNC, Jiří: Salvador Allende. Praha. 1987

LANDOVSKÝ, Vladimír. *Chile*. Praha: Svoboda, 1975. Zeměmi světa

OPATRŇY, Josef, Michal ZOUREK, Lucia MAJLÁTOVÁ a Matyáš PELANT. *Las relaciones entre Checoslovaquia y América Latina 1945-1989: en los archivos de la República Checa*. 1a edición. Praga: Universidad Carolina de Praga, editorial Karolinum, 2015. Ibero-Americana Pragensia. Supplementum, 2014/38. ISBN 978-80-246-2862-2

PARADA HARVEY, Hugo. *Las relaciones entre Chile e Israel, 1973-1990: la conexión oculta (Spanish Edition)*, (p. 4). RIL editores. 2011, ISBN 978-956-284-812-1

POLIŠENSKÝ, Josef. *Historik v měnicím se světě*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0317-9

PUŠOVÁ, Jitka. *Encuentros con América Latina*, Praga, Orbis 1967

ROMUALDOVIČ LAVRECKIJ, Josif. Salvador Allende. Praha: Mladá Fronta, 1977

ZOUREK, Michal. *Checoslovaquia y el cono sur 1945-1989: relaciones políticas, económicas y culturales durante la Guerra Fría*. 1a ed. Praga: Karolinum, 2014. Ibero-Americana Pragensia. Supplementum. ISBN 978-80-246-2730-4

Elektronické knihy:

HARMER, Tanya. *Allende's Chile and the Inter-American Cold War*. The University of North Carolina Press; 2011. 2023. Dostupné z <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=365275&site=ehost-live>

HARMER, Tanya. *Chile y La Guerra Fría Global*. RIL editores. 2014. Dostupné z <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=2513994&site=ehost-live>

NAIMARK Norman M, Silvio PONS and Sophie QUINN-JUDGE. 2017. *The Cambridge History of Communism. Volume Ii the Socialist Camp and World Power 1941-1960s*. Cambridge United Kingdom: Cambridge University Press, 2017. Dostupné z <https://doi.org/10.1017/9781316459850>

ULIÁNOVA, Olga. *La Unidad Popular y el golpe militar en Chile: Percepciones y análisis soviéticos*. Estudios Públicos. 2000. Dostupné z <https://www.estudiospublicos.cl/index.php/cep/article/view/889>

Články:

ADAMEC, Jan. *Dějiny studené války podle The Cambridge History of the Cold War*. Dostupné z Praguecoldwar.cz.

Biblioteca Nacional de Chile. *El impacto de la Guerra Fría en Chile*. Memoria Chilena, Biblioteca Nacional de Chile. Dostupné z <http://www.memoriachilena.gob.cl/602/w3-article-3460.html>

CASALS, Marcelo. *The Long Shadow of Anticommunism in Chile: From the 1964 “Campaign of Terror” to Piñera’s 2019. “War”*. The Abusable past, 2016. Dostupné z <https://www.radicalhistoryreview.org/abusablepast/the-long-shadow-of-anticommunism-in-chile-from-the-1964-campaign-of-terror-to-pineras-2019-war/>

HARMER, Tanya. *Towards a global history of the Unidad Popular*. Radical Americas, 2020. Dostupné z <https://uclpress.scienceopen.com/hosted-document?doi=10.14324/111.444.ra.2021.v6.1.004>

KOLIOPOULOS, Constantin. *International Relations and the Study of History*. Oxford Research Encyclopedia of International Studies, 2017. Dostupné z <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.242>

Mireya Baltra vuelve al Ministerio del Trabajo después de 40 años (M.B. returns to the Ministry of Labour after 40 years), Ministry of Social Welfare (Chile), 2 April 2014, dostupné z https://www.emol.com/especiales/gladys_marin/testimonios_baltra.htm

TRACHTENBERG, Marc. *Essay 313- Marc Trachtenberg on Learning the Scholar’s Craft*. H-Diplo, 16 February 2021. Dostupné z <https://hdiplo.org/to/E313>

Rudé právo:

- RUDÉ PRÁVO. *Rozhořčení pokrokového světa*. Rudé Právo. 13.září 1973, s. 1
- ROVENSKÝ, Dušan. *Pravá podstata a cíle chilské junty*. Rudé Právo. 13.září 1973, s. 1
- POSPÍŠIL, Oldřich. *Kontrarevoluce bez masek*. 13.září 1973, s. 7
- RUDÉ PRÁVO. *Jsme s chilskými vlastenci*. Rudé Právo. 21.září 1973, s. 1
- RUDÉ PRÁVO. *Solidární s chilským lidem*. Rudé Právo. 13.září 1973, s. 1
- RUDÉ PRÁVO. *Lid odplatí za prezidentovu smrt – Volodia Teitelboim o Salvadoru Allendovi*. Rudé Právo. 21.září 1973, s. 7
- RUDÉ PRÁVO. *Rozhořčení pokrokového světa*. 13.září 1973, s. 7
- RUDÉ PRÁVO. *Svět na obranu generálního tajemníka komunistické strany Chile – Corvalánův život ohrožen*. Rudé Právo. 10. října, 1973, s. 1
- RUDÉ PRÁVO. *Zemřel Pablo Neruda*. Rudé Právo. 25. září, 1973, s. 1
- RUDÉ PRÁVO. *Vyjádření KS Chile k Pinochetovu „referendu“*. Rudé Právo. 7. leden, 1978, s. 1